

ΧΡΟΝΙΚΟ

ΠΟΛΙΤΗΣ

Τα λέει όλα!

30 ΜΑΡΤΙΟΥ 2008 | ΤΕΥΧΟΣ 007 | ISSN 1986-048X

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΜΕ ΤΟΝ «Π» ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ - ΜΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΟΠΑΠ (ΚΥΠΡΟΥ) ΛΤΔ

Κυριάκος Μάτσης

Κυριάκος Μάτσης

ΟΠΑΠ ΚΥΠΡΟΥ

Η 1η Απριλίου 1955 είναι μια από τις πιο σημαντικές ημερομηνίες για την ιστορία της Κύπρου. Και ο Κυριάκος Μάτσης μια από τις πιο σημαντικές προσωπικότητες που σχετίζονται με αυτή την ημερομηνία. Με τη βοήθεια της οικογένειάς του πήγε στη Θεσσαλονίκη για σπουδές γεωπονικής. Εκεί συμμετείχε ενεργά στο φοιτητικό κίνημα και ανέπτυξε αδελφικές σχέσεις με άλλους Κύπριους φοιτητές. Ο Κυριάκος Μάτσης, ερχόμενος στην Κύπρο μετά το πέρας των σπουδών του, εντάχθηκε νωρίς στους κόλπους της ΕΟΚΑ και εξέφραζε συχνά την ώριμη πολιτική του σκέψη. Δεν υπέκυψε ούτε στα βασανιστήρια των Άγγλων, ούτε στους κολοσσιαίους χρηματικούς πειρασμούς στους οποίους τον υπέβαλαν οι αποικιοκράτες. Η θυσία του στο Δίκωμο αποτελεί τον κολοφώνα της προσφοράς του στην ιδιαίτερή του πατρίδα.

Ο κ. Δημήτρης Ταλιαδώρος, στο παρόν Χρονικό μας παρουσιάζει τον ήρωα, με έμφαση στην πολιτική του σκέψη και δράση, ως φοιτητή αλλά και μετά την άφιξή του στην Κύπρο και την ένταξή του στην ΕΟΚΑ. Ο Κυριάκος Μάτσης διαχρονικά αποτελεί έναν από τους πλέον ενδιαφέροντες ιστορικούς χαρακτήρες, εξαιτίας του ρεαλισμού με τον οποίο αντιλαμβανόταν τον αγώνα για αποτίναξη του αποικιακού ζυγού.

Αντρέας Παπαγιάννης

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ
Τα Δεξιόχαιρα

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Εκδόσεις Αρκτίνος Λτδ
ΕΚΔΟΤΗΣ: Γιάννης Παπαδόπουλος
ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Διονύσης Διονυσίου
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Χάρης Νικολαΐδης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ ΧΡΟΝΙΚΟΥ: Αντρέας Παπαγιάννης
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ: Μιχάλης Φενερίδης
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: STAVRINIDES PRESS

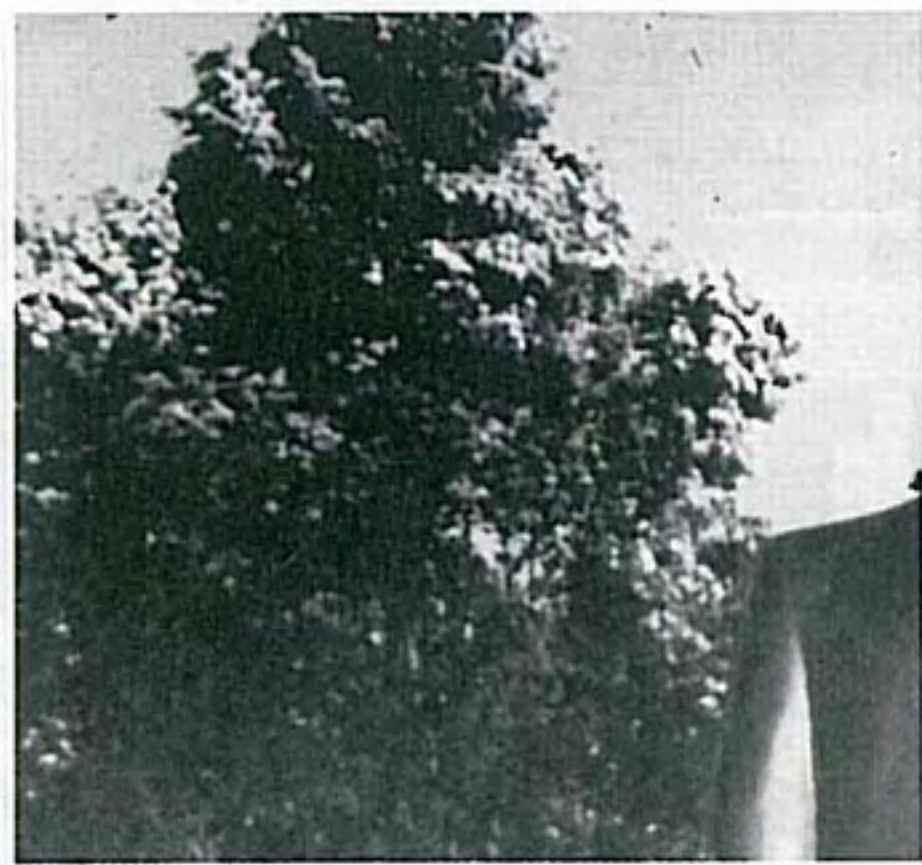
Του Δημήτρη Ηρ. Ταλιαδώρου
Φιλολόγου-Ιστορικού

4

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Γεννημένος στο Παλαιχώρι, από αγροτική οικογένεια, δένεται με τη γη και τον αγροτικό κόσμο

18 ΤΙΜΕΣ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟ

Ο ήρωας τιμήθηκε σε ολόκληρο τον ελληνισμό για τη θυσία του και την προσφορά του, πολιτική και στρατιωτική

12

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ

Ενεργό μέλος της ΜΕΕΦ, δείχνει το δρόμο για την υπέρβαση και αγωνίζεται για την ελευθερία της πατρίδας του

20

Ο ΗΡΩΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πολύτιμες πηγές για τη ζωή, τον αγώνα και τη θυσία του Κυριάκου Μάτση από σημαντικούς μελετητές της σύγχρονης ιστορίας

Φέτος συμπληρώνονται 50 χρόνια από τον ηρωικό θάνατο του Κυριάκου Μάτση, του ήρωα με την ξεχωριστή και χαρισματική προσωπικότητα που έγραψε μια από τις ηρωικότερες και λαμπρότερες σελίδες του Εθνικοαπελευθερωτικού Αγώνα της ΕΟΚΑ του 1955-1959.

Ο Κυριάκος Μάτσης γεννήθηκε στις 23 Ιανουαρίου του 1926 σ' ένα ορεινό χωριό της Πιτσιλιάς, το Παλαιχώρι. Οι γονείς του, Χριστοφής (1891-1991) και Κυριακού (1900 -1985), ήταν γεωργοί.

Αφού αποφοίτησε από το Δημοτικό σχολείο της γενέτειρας του μετέβηκε στην Αμμόχωστο όπου ενεγράφηκε το 1939 στο Ελληνικό Γυμνάσιο της πόλης του Ευαγόρα. Από το Γυμνάσιο Αμμοχώστου αποφοίτησε τον Ιούνιο του 1945. Κατά την καθιερωμένη τελετή για τη λήξη του σχολικού έτους ο Μάτσης επιλέχθηκε από τους συμμαθητές του και απάντησε εις στην προσφώνηση του Γυμνασιάρχη.

Μετά την αποφοίτησή του ο Μάτσης εργάστηκε για ένα χρόνο ως υπάλληλος στο τμήμα Ξυλείας και Υλικών Οικοδο-

Γεωπονοδασολογική Σχολή (Τμήμα Γεωπονίας) του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου.

Κατευθυνόμενος προς τη Θεσσαλονίκη τον Οκτώβριο του 1946 φθάνει στην Αθήνα. Η Αθήνα, το εθνικό κέντρο των αλύτρωτων Ελλήνων της Κύπρου, συγκινεί βαθύτατα την εθνικά ευαίσθητη ψυχή του Κυριάκου. Στις 20 Οκτωβρίου 1946, μετά από την επίσκεψή του στον Ιερό Βράχο σημειώνει στο ημερολόγιό του: «Σκύβω ταπεινά και σας προσκυνώ, ω άγιοι τόποι ω μεγάλοι νεκροί».

Η άφιξή του στην πρωτεύουσα της Μακεδονίας συμπίπτει με τον εορτασμό του ιστορικού ΟΧΙ του Ελληνισμού κατά του φασισμού. Σημειώνει στο ημερολόγιό του τις τόσο τραγικές αλλά και επίκαιρες διαπιστώσεις του: «Πριν δύο μέρες γιορτάσαμε την 28η Οκτωβρίου. Τρίζανε τα ξύλινα πόδια των αναπήρων του πολέμου. Και το τρίξιμο τους έφερνε στην ψυχή ένα αίσθημα απελπισίας, γιατί οι θυσίες μας θυσιάστηκαν στο βωμό του αγίου συμφέροντος των Μεγάλων Δυνάμεων. Εφ' όσον η ηρωική αυτή χώρα πληρώνεται με το κάλ-

Κυριάκος Μάτσης

(1926 – 1958)

μής της εταιρίας Π. Ιωάννου και Σία.

Ο Μάτσης ήδη από τα μαθητικά του χρόνια αναμείχθηκε στην εθνική και κοινωνική ζωή της πόλης της Αμμοχώστου. Ήταν μέλος της ομάδας της «Ελληνικής Σοσιαλιστικής Πρωτοπορίας», μιας πολιτικής κίνησης που ίδρυσε ο δήμαρχος Πάφου Χριστόδουλος Γαλατόπουλος (1902-1953) και που είχε στόχο της την προώθηση του αιτήματος της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα.

Μετά από την αποφοίτησή του από το Γυμνάσιο Αμμοχώστου διατέλεσε Γραμματέας των Διοικητικών Συμβουλίων του Σ.Α.Ε.Γ.Β. (Σύλλογος Αποφοίτων Ελληνικού Γυμνασίου Βαρωσίων) και της Ε.Χ.Α.Ν. (Ελληνική Χριστιανική Αδελφότητα Νέων Αμμοχώστου).

Το 1946 ο Μάτσης με υποτροφία της Κυπριακής Αγροτικής Εταιρείας μετέβηκε στη Θεσσαλονίκη και ενεγράφηκε στη

πικο νόμισμα των ωραίων λόγων και των επιβλητικών εκφράσεων, ενώ τα αληθή της συμφέροντα παραβλάπτονται ουσιαστικά δεν μπορεί κανείς να ισχυρισθεί ότι επικρατεί εις τον κόσμο δικαιοσύνη».

«Στη φοιτητική συγκέντρωση δεν παρέλειψα», σημειώνει πιο κάτω ο Μάτσης, «να τονίσω τον πόνο της Κύπρου. Σ' ένα παραλήρημα ακράτητου ενθουσιασμού η ελεύθερη νεολαία της Πατρίδας μας άφησε την καρδιά της να σκιρτήσει από πόνο για τ' αδέρφια της Κύπρου και έντονα διακηρύξαμε ότι ο πολιτισμός ενός λαού ιστορικού πρέπει να σεβασθεί αποδιδόμενη εις αυτόν της ελευθερίας του».

Ήταν η πρώτη ευκαιρία που είχε δοθεί στο Μάτση να μιλήσει για την ανάγκη να απελευθερωθεί η Κύπρος και να αξιώσει την ενεργότερη συμπαράσταση των αδελφών της ελεύθερης πατρίδας στον Κυπριακό Ελληνισμό.

Ο Κυριάκος Μάτσης στο χωριό του, το Παλαιχώρι, γράφει την πτυχιακή του διατριβή. Η φωτογραφία στάλθηκε από τον Κυριάκο στον κ. Ευάγγελο Πανέρα.

Ο Μάτσης, εκτός από την αγάπη του για την Ελλάδα και την Κύπρο, είχε πάντα στην καρδιά και στο μυαλό του τους γονείς του. Τα Χριστούγεννα του 1946 μακριά από τους προσφιλείς γονείς του γράφει στο ημερολόγιο του: «Μακριά από την μικράν μας πατρίδα, στα φιλόξενα μέρη της Μακεδονικής πρωτεύουσας, θα διέλθωμεν τα εφετινάς εορτάς. Βεβαίως θα ακούσωμεν από στόματα ελληνικά το «Χρόνια Πολλά» και θα ασπασθώμεν χείρας αδελφών...Ω μάνα μου γλυκιά. Πόσο θάθελα να πέσω στην αγκαλιά σου, όπως τότε πούμουνα ένα μικρό αθώο παιδάκι και να χύσω όλα τα δάκρυα που πνίγουν την καρδιά μου. Πόσο θάθελα να σου πω τον πόνο που μου ξεσχίζει την καρδιά. Μάνα μου γλυκιά, παρηγορήσου με την πεποίθηση πως είμαι πάντα χαρούμενος και πάντα ευτυχισμένος. Μ' αυτή την ψεύτικη πλάνη σου θα χαιρέται και η δική μου ψυχή». Οι γραμμές αυτές εκφράζουν όλη την ευαισθησία που έκρυβε στην ψυχή του ο ρωμαλέος αγωνιστής της κυπριακής ελευθερίας.

Τα χρόνια των σπουδών του Μάτση στη Θεσσαλονίκη είναι χρόνια δύσκολα για την Ελλάδα. Είναι τα σκληρά χρόνια του Εμφυλίου Πολέμου, κατά τον οποίο απειλήθηκε άμεσα η ακεραιότητα του Ελληνικού κράτους.

Ο Μάτσης έδωσε το παρόν του σε κάθε κάλεσμα του Πανεπιστημίου και της φοιτητικής οργάνωσης Μ.Ε.Ε.Φ. (Μορφωτική Ένωση Εθνικοφρόνων Φοιτητών) και εξορμούσε στη

Στις 20 Οκτωβρίου 1946, μετά από την επίσκεψή του στον Ιερό Βράχο σημειώνει στο ημερολόγιό του:
**«Σκύβω ταπεινά και σας προσκυνώ,
ω άγιοι τόποι ω μεγάλοι νεκροί»**

μακεδονική ύπαιθρο και τα ακριτικά φυλάκια. Οι εξορμήσεις (ο Μάτσης έλαβε μέρος σε πάνω από τριάντα τέτοιες εξορμήσεις) αυτές οργανώνονταν από το Α2 Γραφείο του Γ' Σώματος Στρατού και είχαν σκοπό την ηθική υποστήριξη των στρατιωτών και του λαού της δοκιμαζόμενης βορειοελλαδικής υπαίθρου.

Πραγματικός ιδεολόγος και οραματιστής αλλά ταυτόχρονα και άνθρωπος που σεβόταν και τιμούσε και εκείνους που είχαν αντίθετες ιδεολογικές πεποιθήσεις απ' αυτόν. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ο Κυριάκος δεν δίστασε να παρουσιαστεί στο Έκτακτο Στρατοδικείο Θεσσαλονίκης, μέσα στη δίνη του εμφυλίου σπαραγμού, και να υπερασπιστεί τον Γιάννη Δρουσιώτη, ένα συμπατριώτη του κομμουνιστή. Γράφει στο ημερολόγιο του στις 24 Ιουνίου 1948: «Έμαθα πάντα στη ζωή ν' αγαπώ και να εκτιμώ τους ιδεολόγους αγωνιστές

1956:
Ο Μάτσης στα
κρατητήρια.

που ξέρουν ν' αγωνιστούν για ένα ιδανικό, αδιάφορο ποιο είναι αυτό, αρκεί να το πιστεύουν. Και ο Γιάννης Δρουσιώτης το πίστευε».

Ο Κυριάκος Μάτσης στη Θεσσαλονίκη δεν υπήρξε μόνο φοιτητής ήταν πάνω απ' όλα και ο κήρυκας του αγώνα για την απελευθέρωση της ιδιαίτερης του πατρίδας Κύπρου. Ο Μάτσης ήταν ο οργανωτής και η ψυχή δεκάδων εκδηλώσεων και συλλαλητηρίων για την Κύπρο. Δεινός ρήτορας, «το αηδόني του Πανεπιστημίου» όπως τον αποκαλούσαν, είχε τη δύναμη να συναρπάξει και να ξεσηκώνει τη φοιτητική νεολαία για τον κυπριακό αγώνα.

Ο πόθος και το όραμά του ήταν ένα και μοναδικό. Γράφει στο ημερολόγιο του στις 28 Ιουνίου 1948 μετά από μια επίσκεψη του στη Βουλή των Ελλήνων: «Πότε θα 'ρθει η ώρα που θα μπουν στην Ελληνική Βουλή και οι Κύπριοι βουλευτές. Γι' αυτή την ώρα δίνουμε την ψυχή και το σώμα μας στον αγώνα γιατί μόνον έτσι σε μια ελεύθερη γη θα μπορέσουμε να ζήσουμε όπως εμείς οι ίδιοι θέλουμε διαχειριζόμενοι τα ζητήματά μας».

Ο Στρατάρχης Χάρντινγκ του προσφέρει το μυθικό ποσό των 500.000 λιρών αν αποκαλύψει που κρυβόταν ο Διγενής. Ο ιδεολόγος αγωνιστής απάντησε με λεβεντιά: «Στρατάρχα μου, ου περί χρημάτων τον αγώνα ποιούμεθα, αλλά περί αρετής»

Υπήρχαν, όμως, και εκείνοι που έλεγαν ότι η Ελλάδα είναι μικρή, φτωχή και κατεστραμμένη, ενώ η Αγγλία ήταν μια τεράστια αυτοκρατορία με δύναμη και πλούτο. Ο Μάτσης χωρίς δισταγμό τους απαντούσε: «Προτιμούμε τα ράκη της Μητρος Ελλάδος παρά την πορφύραν της μητριάς».

Τα φοιτητικά χρόνια φθάνουν το 1952 στο τέλος τους. Επιστήμονας γεωπόνος πλέον σημειώνει στο ημερολόγιό του: «Την 21η Ιουνίου εγκαταλείπομεν την γλυκιά μας Θεσσαλονίκη. Πόσα όνειρα, πόσους καημούς, πόσες ελπίδες δεν δημιουργήσαμε σ' αυτή τη γωνιά της γης. Και πόση αγάπη δεν κλείσαμε στην ψυχή μας για αυτή».

Ο Κυριάκος Μάτσης στα μαθητικά του χρόνια.

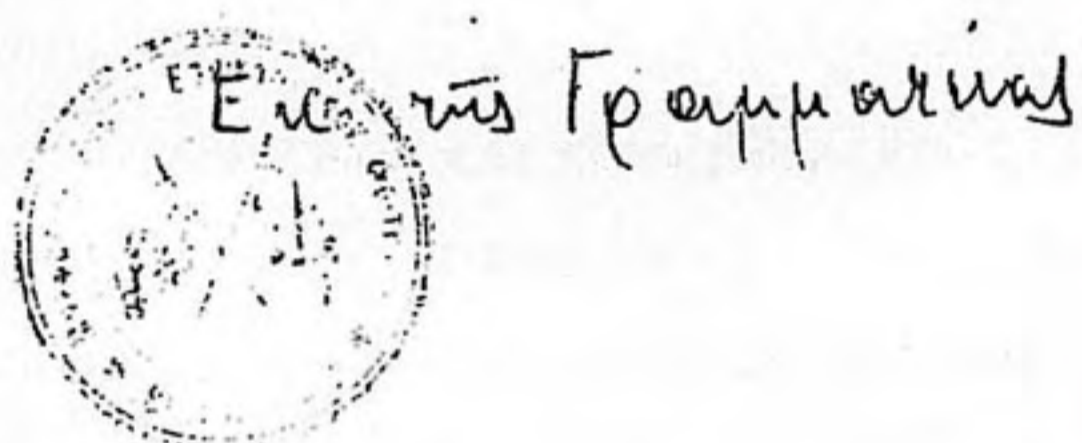
Ο Μάτσης επιστρέφει στην Κύπρο και αναλαμβάνει τη διεύθυνση του αγροκτήματος του θείου του στα Κούκλια (κοντά στην Κοντέα και τη Λύση). Πολύ σύντομα, όμως, η κυπριακή γη θα διαμηνύσει στο Μάτση ότι ένα δένδρο χρειάζεται αυτός ο τόπος και δεν είναι άλλο από το δένδρο της λευτεριάς. Την 1η Απριλίου 1955 ο Αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. αρχίζει. Στο αρχικό του στάδιο ο Μάτσης ανέλαβε την οργάνωση ομάδων κρούσης στην επαρχία Αμμοχώστου και αργότερα στην περιοχή Μιτσερού. Ο Αρχηγός της Ε.Ο.Κ.Α. Γ. Γρίβας-Διγενής στη συνέχεια του ανέθεσε καθήκοντα κεντρικού συνδέσμου και ρυθμιστή μεταφοράς οπλισμού. Γι' αυτή τη δράση του ο Μάτσης επικηρύχθηκε από τους Άγγλους με το ποσό των 5000 λιρών. Τον Ιανουάριο του 1956 ο Μάτσης συλλαμβάνεται από τους Άγγλους και αποστέλλεται στα φοβερά ανακριτήρια της Ομορφίτας. Ο Μάτσης θεωρείται από τους Άγγλους σημαντικό στέλεχος της Ε.Ο.Κ.Α. που γνώριζε που βρισκόταν ο αρχηγός της, γι' αυτό και τον επισκέπτεται στην Ομορφίτα ο ίδιος ο Στρατάρχης Χάρντινγκ και του προσφέρει το μυθικό ποσό των 500.000 λιρών αν αποκαλύψει που κρυβόταν ο Διγενής. Πλανήθηκε όμως ο Άγγλος Κυβερνήτης και ο ιδεολόγος αγωνιστής, παρά τα φρικτά βασανιστήρια που είχαν προηγηθεί, απάντησε με τη χαρακτηριστική αρχαιοελληνική αξιοπρέπεια και λεβεντιά: «Στρατάρχα μου, ου περί χρημάτων τον αγώνα ποιούμεθα, αλλά περί αρετής».

Ο Μάτσης μέσα στα φοβερά μπουντρούμια της Ομορφίτας είχε το ψυχικό σθένος και μεγαλείο να ομολογήσει στους Άγγλους ανακριτές του: «Ναι είμαι μέλος της ΕΟΚΑ γιατί αγωνίζομαι για την Ελευθερία της Πατρίδας μου, χρέος που έχει κάθε άνθρωπος».

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Κακὸν τὸν βουλευτικὸν τοῦ Δ. Σ.
τῆς 17/2/1948 ἐπερίθυσαν αἱ αὐτῆς
ἐγγραφῆς τῶν κατωθι.

- 1) Φαχί Κων/νου
- 2) Μάκης Κυριάκου
- 3) Ἀννούχη Κων/νου
- 4) Παναγιώτῃ Φρίζου
- 5) Τσιφάκογλου Θωμά
- 6) Ζώγα Κων/νου
- 7) Δεμιβοριά Νικολάου
- 8) Αὐκερίου Ἀλεξάνδρου
- 9) Καρανιώτῃ Ἀλεξάνδρου
- 10) Ἀρτεμίου Ἀχιλλέου
- 11) Σαρακίῃ τοῦ Παναγιώτη
- 12) Παναγιώτῃ τοῦ Αἰμακίῃ

Ἐγγραφο στο
οποῖο φαίνεται
ἡ ἔγκριση τῆς
εγγραφῆς τοῦ
Μάτση στη
ΜΕΕΦ.

Τον Μάτση πέραν ἀπὸ τὴν αγωνιστικὴν τὸν διέκρινε καὶ ἡ πολιτικὴ διορατικὴ. Πίστευε ὅτι ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνας ἔπρεπε σὲ κάποιον στάδιο νὰ τερματισθεῖ με συνομιλίαις ποὺ θὰ ἀναγνώριζαν τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιάθεσης τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ. Μ' αὐτὴ τὴ σκέψη συνέχισε τὶς συνομιλίαις, ποὺ εἶχαν ἀρχίσει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος καὶ ὁ Χάρντινγκ, μετὰ τὴν ἐξορία τοῦ πρώτου. Τὶς συνομιλίαις αὐτὲς ὁ Μάτσης τὶς συνέχισε καὶ ὅταν μεταφέρθηκε στα κρατητήρια τῆς Κοκκινοτριμιθιάς με ἐκπροσώπους τοῦ Ἀγγλοῦ Κυβερνήτη. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν συνομιλιῶν, γιὰ τὶς ὁποῖες ὁ Μάτσης ἐνημέρωνε δια τῆς μουσικῆς οδοῦ ἀνελλιπῶς τὸν Διγενή, εἶχε κατορθώσει νὰ βελτιώσει διάφορα σημεῖα τῶν διαπραγματεύσεων Μακαρίου-Χάρντινγκ. Ἡ προσπάθεια, ὅμως, αὐτῆ τοῦ Κυριάκου δὲν τελεσφόρησε γιὰ λόγους ἀνεξαρτήτως τῆς θελήσεως τοῦ Μάτση.

Ὁ Μάτσης δραπέτευσε, τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1956, ἀπὸ τὰ Κρατητήρια τῆς Κοκκινοτριμιθιάς καὶ ὁ Διγενὴς τὸν διόρισε

τομεάρχην τῆς ἐπαρχίας Κερύνειας. Ἐπιστέγασμα τοῦ ἀγῶνα τοῦ ἦταν ὁ ἠρωικὸς τοῦ θάνατος στὶς 19 Νοεμβρίου 1958 στὸ Δίκωμο. Ἡ τελευταία αὐτῆ πράξη τοῦ Κυριάκου ἦταν, ἴσως, ἡ φυσικὴ κατάληξη τῆς ὅλης πορείας τοῦ. Διαβάζοντας κάποιος τὸ ἡμερολόγιό τοῦ Κυριάκου ἔχει τὴν αἴσθησιν ὅτι ὁ ἥρωας εἶχε ἤδη ἀπὸ τὰ φοιτητικὰ τοῦ χρόνια προδιαγράψει τὸ ἠρωικὸ τοῦ τέλος. Γράφει στὸ ἡμερολόγιό τοῦ στὶς 7 Μαρτίου 1948 με τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐνσωμάτωσης τῶν Δωδεκανήσων: «Ὁ σεβαστὸς μας Πρύτανης παίρνει τὴν σημαία ἀπὸ τοὺς παλαιούς πολεμιστὰς καὶ τὴν παραδίδει στὴ ΝΕΑ ΓΕΝΙΑ. «Θα τὴν κρατήσουμε ψηλά καὶ θα τὴν περιφέρωμεν πάντοτε νικηφόρον. Ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς θα τραβούμε πάντα στὸ θάνατο γιὰ τὴν ΕΛΛΑΔΑ» τὸν διαβεβαίωσα ἐκ μέρους τῶν φοιτητῶν». Στὶς 18 Φεβρουαρίου 1949 σημείωνε σ' ἄλλο σημεῖο τοῦ ἡμερολογίου τοῦ: «Ὅποιος θέλει νὰ πεθάνει δὲν πεθαίνει. Κι ἀν πεθαίνει περνάει στὴν ἀθανασία».

Ἐντεκα μῆνες πρὶν ἀπὸ τὸ ἠρωικὸ τοῦ τέλος σ' ἐπιστολῇ

**18 Ιανουαρίου 1948: Ο Μάτσης -άφθαστος
ρήτορας- μιλά στη Δράμα προς τους
άνδρες μιας στρατιωτικής Μονάδας**

του προς τους γονείς του φανέρωνε το πως θα αντιμετώπιζε το τελευταίο προσκλητήριο της πατρίδας: «Πιστεύομεν ότι κάθε θυσία μας δεν πηγαίνει άδικα και εσείς πρέπει να είστε περήφανοι για μας. Αν ο καλός Θεός μας επιφυλάσσει την λαμπράν τύχην να δώσωμεν την ζωήν μας για την πατρίδα τότε η χαρά Σας πρέπει να είναι απέραντη. Δεν ξέρω αν μπορεί να ονειρευτεί ένας άνθρωπος καλύτερη τύχη από αυτή. Και δεν μπορώ να σκεφθώ γονείς που να είναι πιο περήφανοι παρά για τα παιδιά τους που έπεσαν για την πατρίδα»!

Στις 19 Νοεμβρίου 1958 ο Σταυραετός του Πενταδάκτυλου έπεσε για την πατρίδα κάνοντας περήφανους όχι μόνο τους γονείς του αλλά ένα ολόκληρο ΕΘΝΟΣ. «Όχι. Δεν παραδίδομαι, βροντοφώναξε μέσα από το κρησφύγετο του Δικώμου, Αν θα βγω θα βγω πυροβολώντας».

Ο Κυριάκος Μάτσης ήταν ο τελευταίος ηρωομάρτυρας της κυπριακής ελευθερίας που ενταφιάστηκε στα Φυλακισμένα Μνήματα, δίπλα από τους άλλους δώδεκα ημίθεους του κυ-

πριακού πανθέου. Το ερώτημα για εκείνους που βίωσαν την αγωνιστική πορεία και τα κείμενα του Μάτση παραμένει: Μήπως η Κύπρος έχασε πολύ περισσότερα με την απώλεια του Μάτση στις 19 Νοεμβρίου 1958 από το γεγονός ότι προσέθεσε ακόμη ένα παλικάρι στο πάνθεο των αθανάτων της; Η απάντηση είναι δύσκολη. Η ιστορία δεν μπορεί να γραφεί με υποθετικά αν. Ας μας επιτραπεί, όμως, η εκτίμηση ότι ο Κυριάκος Μάτσης θα μπορούσε με την αγωνιστικότητά του, τον πολιτικό ρεαλισμό του, τον εθνικό οραματισμό του, και την πολιτική διορατικότητά του να προσφέρει στην Κύπρο πολύ περισσότερα από αυτά που πρόσφερε με την ηρωική του θυσία στο Δίκωμο.

Σήμερα, που ο Πενταδάκτυλος και το Δίκωμο, ο τόπος του θυσιαστηρίου του Κυριάκου, είναι τουρκοπατημένα, το πνεύμα του αγώνα και της θυσίας που κυριαρχούσε στην επική γενιά του 1955-1959, είναι ιδιαίτερα επίκαιρα και αναγκαία. Ας μη λησμονούμε τα λόγια του Κυριάκου γραμμένα στις 4 Ιουνίου 1950: «Θα έρθει κάποτε η ώρα της δράσεως. Τίποτε δεν κερδίζεται χωρίς θυσίες και η ελευθερία χωρίς αίμα».

Ο Κυριάκος Μάτσης και το ελλαδικό φοιτητικό κίνημα

Μια ενδιαφέρουσα πτυχή της πολυκύμαντης ζωής και δράσης του Κυριάκου Μάτση είναι η εμπλοκή του στο ελλαδικό φοιτητικό κίνημα της Θεσσαλονίκης. Η συμμετοχή του Μάτση στο φοιτητικό κίνημα φανερώνει τις εθνικές και κοινωνικές ευαισθησίες του Κύπριου φοιτητή.

Τον Οκτώβριο του 1946 ο Μάτσης έφθασε στη Θεσσαλονίκη και εγγράφηκε στη Γεωπονική Σχολή του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου. Ο Μάτσης, με τις έντονες εθνικές ευαισθησίες που του επιβάλλει η καταγωγή του από μια αλύτρωτη περιοχή του ελληνισμού, η οποία στέναζε κάτω από τον αγγλικό ζυγό, νιώθει ότι στη Βόρειο Ελλάδα δεν βρίσκεται μόνο ως σπουδαστής για να αποκομίσει ένα πτυχίο, αλλά ως κήρυκας των εθνικών δικαιών της αγγλοκρατούμενης ιδιαίτερης πατρίδας του. Ο Μάτσης πρωτοστατεί, το 1947, στην ίδρυση της Φοιτητικής Επιτροπής Κυπριακού Αγώνα, η οποία είχε στόχο την προώθηση του αιτήματος του Κυπριακού Ελληνισμού για Ένωση του με την Ελλάδα.

Ο Μάτσης το Δεκέμβριο του 1947 έγινε μέλος της Μορφωτικής Ένωσης Εθνικοφρόνων Φοιτητών (Μ.Ε.Ε.Φ.). Οι στόχοι της Μ.Ε.Ε.Φ., σύμφωνα με το καταστατικό της ήταν: «α). Η εξύψωση της ιδέας της πατρίδος, της δικαιοσύνης και της

1950:
Ο Κυριάκος
Μάτσης στο
Άγιο Όρος.

ελευθερίας, β) η πνευματική, σωματική και ψυχική ανάπτυξη των φοιτητών και εν γένει των σπουδαστών, η προσπάθεια δια την εξασφάλισιν πλεονεκτημάτων υπέρ της σπουδαζούσης νεολαίας, γινομένη υπό την καλώς εννοουμένη έννοιαν και η ενίσχυσις των απόρων φοιτητών και γενικώτερων των σπουδαστών».

Η περίοδος 1946-1949 είναι μια από τις ατυχέστερες περιόδους της νεότερης ελληνικής ιστορίας. Είναι η περίοδος του αδελφοκτόνου Εμφυλίου Πολέμου κατά τον οποίο η ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ελλάδας επιχείρησε δια της βίας να καταλάβει την εξουσία και να μετατρέψει την Ελλάδα σε Λαϊκή Δημοκρατία. Ο Μάτσης εκ πεποιθήσεως αντίθετος σε κάθε μορφή ολοκληρωτισμού τάχθηκε κατά των σχεδίων του Κ.Κ.Ε.

Η Μ.Ε.Ε.Φ. σε συνεργασία με τους καθηγητές του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και με τη βοήθεια του Γ΄ Σώματος Στρατού, που παραχωρούσε στρατιωτικά αυτοκίνητα για τη μεταφορά των καθηγητών και των φοιτητών, διοργάνωνε εξορμήσεις στη βορειοελλαδική ύπαιθρο. Οι εξορμήσεις αυτές είχαν ως στόχο την ανύψωση του ηθικού των κατοίκων της υπαίθρου, οι οποίοι υπέφεραν από τον Εμφύλιο Πόλεμο.

Ο Μάτσης έλαβε μέρος σ' όλες αυτές τις φοιτητικές εξορμήσεις. Εξόρμησε στην Καβάλα, στη Δράμα, στην Έδεσσα, στη Βέροια, στη Νάουσα, στη Νιγρίτα, στο Σιδηρόκαστρο, στην Κατερίνη, στην Κόνιτσα, στο Καρπενήσι, στο Κιλκίς, στην Καρδίτσα, στην Αρδέα κ.ά. Ο Κύπριος φοιτητής, ο οποίος πάντοτε ήταν εκ των ομιλητών, στις εξορμήσεις αυτές δεν παρέλειπε να κάνει αναφορά και στην υπόδουλη ιδιαίτερη πατρίδα του και να διακηρύσσει την εμμονή των Κυπρίων στην εκπλήρωση του πόθου της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα.

Οι Ελλαδίτες συμφοιτητές του Μάτση, του ανέθεσαν σε αρκετές περιπτώσεις να είναι ο κύριος ομιλητής σε διάφορες εθνικές εκδηλώσεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε: τον εορτασμό της 25ης Μαρτίου, το 1947, τους εορτασμούς για την ενσωμάτωση των Δωδεκανήσων, το 1948, στην εκδήλωση καταδίκης «των εγκλημάτων που διέπραξαν οι κομμουνιστές στη Νάουσα», το 1949, στην εκδήλωση καταδίκης «της αρπαγής των Ελληνοπαίδων από τους αντάρτες», το 1949 και στην εκδήλωση υποδοχής της κυπριακής αντιπροσωπείας, η οποία με επικεφαλής τον Παπάσταυρο Παπαγαθαγγέλου μετέφερε δέματα για τους πληγέντες από τον Εμφύλιο Πόλεμο.

Ο Μάτσης, πέραν από την εθνική δράση του, επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον και για την προώθηση της επίλυσης των πολλών προβλημάτων που αντιμετώπιζε τότε η σπουδάζουσα νεολαία. Το 1948 μετέχει στην Επιτροπή παρακολούθησης του προβλήματος των φοιτητικών διδασκτρων και συντάσσει μαζί με συνάδελφό του σχετικό υπόμνημα προς τα Υπουργεία Οικονομικών και Παιδείας. Ο Μάτσης, το 1949, προσφωνεί τον τότε υπουργό Παιδείας Κωνσταντίνο Τσάτσο κατά την επίσκεψή του στη Φοιτητική Λέσχη και στη συνέχεια σε συνάντηση μαζί του, του αναπτύσσει τα φοιτητικά προβλήματα.

Την περίοδο 1950-1952 το ελλαδικό φοιτητικό κίνημα μπαίνει στην εμπροσθοφυλακή του αγώνα για την διεκδίκηση της ελευθερίας της Κύπρου και της εθνικής ολοκλήρωσής της. Εμπνευστής, πρωτοστάτης και εμπυχωτής αυτού του αγώνα δεν ήταν άλλος από τον Κυριάκο Μάτση. Τον Ιανουάριο του 1950, όταν στην Κύπρο διεξαγόταν το Ενωτικό Δημοψήφισμα, ο Μάτσης συγκεντρώνει τις υπογραφές των Κυπρίων φοιτητών της Θεσσαλονίκης υπέρ της ένωσης και τις αποστέλλει στην Κύπρο.

Είναι γεγονός ιστορικά επιβεβαιωμένο ότι ο Μάτσης έθεσε τη σφραγίδα του στην πορεία του ελλαδικού φοιτητικού κινήματος της Θεσσαλονίκης στα πρώτα χρόνια της απελευθέρωσης από την τριπλή κατοχή. Ο Μάτσης την περίοδο 1946-1952 απέδειξε τις ηγετικές του ικανότητες και κατέδειξε τις προτεραιότητές του, που δεν ήταν άλλες από τον αγώνα για εθνική απελευθέρωση και κοινωνική δικαιοσύνη.

Ο Κυριάκος Μάτσης έκανε πράξη την πολιτική υπέρβαση το 1948

Μια από τις χαρακτηριστικές στιγμές της πολυτάραχης ζωής του Κυριάκου Μάτση, η οποία αποκαλύπτει τη μεγαλοσύνη της ψυχής του και καταδεικνύει την ανθρωποκεντρική διάσταση της πολιτικο-ιδεολογικής του συγκρότησης, είναι η ιστορία με το Γιαννάκη Δρουσιώτη στο Έκτακτο Στρατοδικείο της Θεσσαλονίκης.

Μεσούντος του Εμφυλίου Πολέμου, που αιματοκύλισε την Ελλάδα το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1940, άρχισε στις 21 Σεπτεμβρίου 1948 η δίκη της οργάνωσης του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος (Κ.Κ.Ε.) «Λαϊκός Εκδικητής». Ανάμεσα στους δεκαεννέα κατηγορούμενους και ο Κύπριος φοιτητής της γεωπονίας Γιαννάκης Δρουσιώτης. Ο Δρουσιώτης ήταν γιος του Αργυρού Δρουσιώτη, γυμνασιάρχη του Ελληνικού

Γυμνασίου Λεμεσού και παλαιού εθελοντή των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913. Ο αδελφός του, Ανδρέας, έπεσε μαχόμενος κατά των Γερμανών κατακτητών τον Οκτώβριο του 1944 κοντά στην Κατερίνη του νομού Πιερίας.

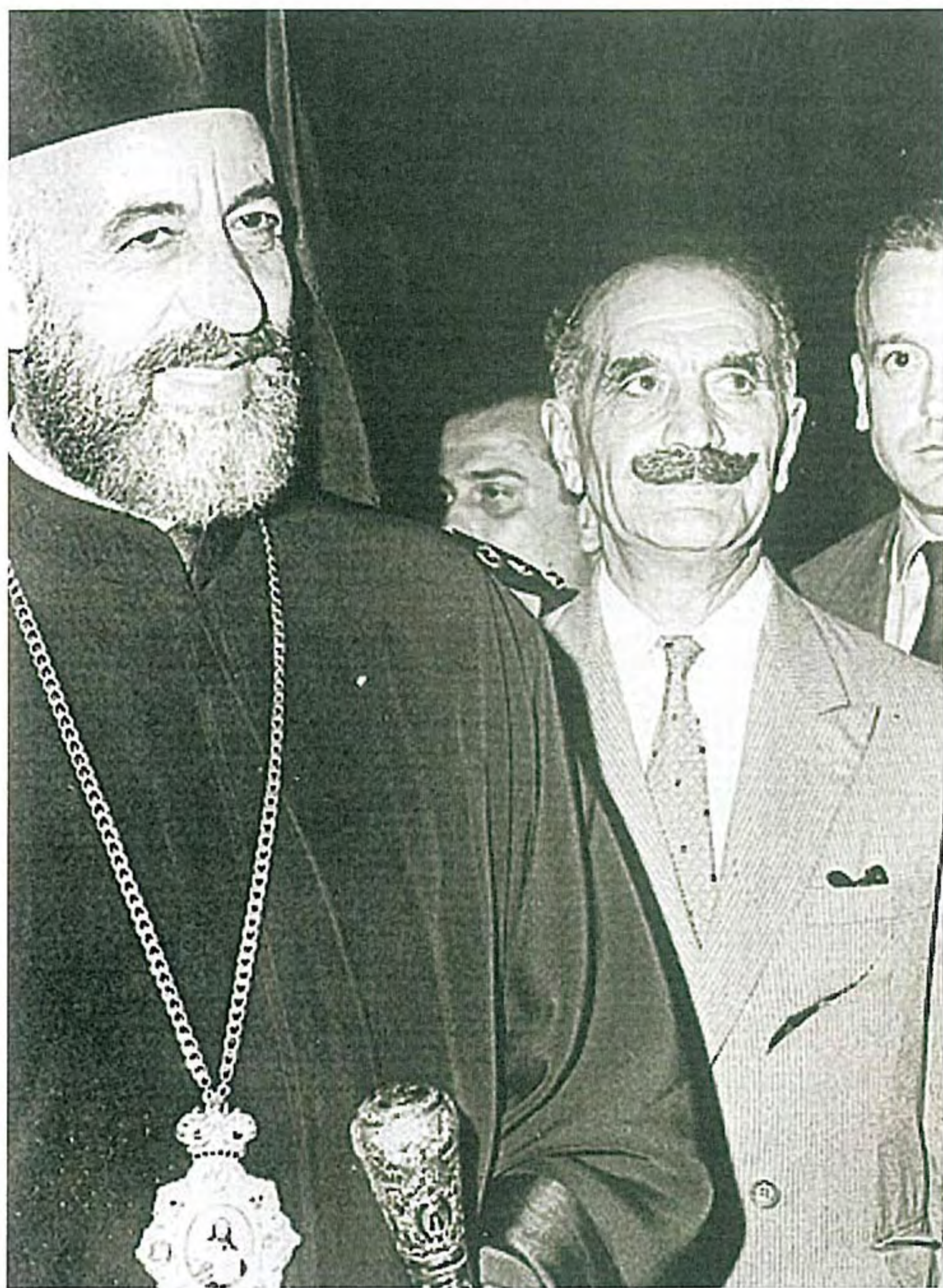
Οι κατηγορούμενοι αντιμετώπιζαν τέσσερις κατηγορίες εκ των οποίων η σοβαρότερη ήταν ότι «συνωμότησαν να αποσπάσουν μέρος της [ελληνικής] Επικράτειας».

Ο Κυριάκος Μάτσης, ήδη από τα μαθητικά του χρόνια, διαφωνούσε ριζικά με τις ολοκληρωτικές θεωρήσεις της μαρ-

Είμαι βέβαιος ότι όσοι είδαν τον Μάτση, το Σεπτέμβριο του 1948, στην αίθουσα του Στρατοδικείου δεν δυσκολεύθηκαν να κατανοήσουν την ουσία και το πνεύμα της αυτοθυσίας του στις 19 Νοεμβρίου 1958 στο Δικόμου, 10 χρόνια μετά

Ιανουάριος 1955: Ο Κυριάκος Μάτσης μαζί με τον Γιάννη Δρουσιώτη, μπροστά στη λίμνη του αγροκτήματος συγγενή του Μάτση, στα κατεχόμενα σήμερα Κούκλια Αμμοχώστου

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και ο Γεώργιος Γρίβας — Διγενής. Οι δυο ηγετικές φυσιογνωμίες του αγώνα της ΕΟΚΑ, σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο, αντίστοιχα.

ξιστικής ιδεολογίας και με την πρακτική της βίαιης ανατροπής του καθεστώτος που ακολούθησε το Κ.Κ.Ε. τη δεκαετία του 1940. Ο Μάτσης ήταν ηγετικό και δυναμικό στέλεχος της Μορφωτικής Ένωσης Εθνικοφρόνων Φοιτητών (Μ.Ε.Ε.Φ) του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ο Κυριάκος Μάτσης, παρά την ξεκάθαρη πολιτική και ιδεολογική τοποθέτηση του και τη βαθιά ιδεολογική διάσταση που είχε με το συμπατριώτη του Γιαννάκη Δρουσιώτη, δεν δίστασε να προσέλθει στο Έκτακτο Στρατοδικείο της Θεσσαλονίκης ως μάρτυρας υπεράσπισης του Κύπριου αριστερού.

Ο Μάτσης, μέσα στη δίνη, τα μίση και τα πάθη του Ελληνικού Εμφυλίου στέκεται νηφάλιος έναντι ακόμη και των πολιτικών του αντιπάλων. Σημειώνει στο Ημερολόγιο του στις 22 Σεπτεμβρίου 1948: «Εν τη εξελίξει της δίκης από την κατάθεση του δευτέρου μάρτυρος της Ασφάλειας πείθομαι ότι δεν επικρατεί αμερόληπτο πνεύμα. Οι κ. στρατοδίκαι είναι προ-

κατειλημμένοι. Δεν αφήνουν τους συνηγόρους να κάμουν διεξοδική έρευνα και πολλάκις αντικρούουν αυτούς. Πάντως κατ' εμέ η τύχη των κατηγορουμένων έχει ήδη αποφασισθεί. Προβλέπω την ποινή του θανάτου δια τον Δρουσιώτην, Μιτιντζήν και την Σεβαστήν [Θεοφανίδου] τουλάχιστον. Εάν ήτο πολιτικόν δικαστήριον δεν θα έστεκε η κατηγορία».

Μέσα σ' αυτό το κλίμα, με το χάσμα που χώριζε τις δυο πλευρές αγεφύρωτο, ο Μάτσης παρουσιάστηκε στις 23 Σεπτεμβρίου 1948 απέναντι στους στρατοδίκες ως μάρτυρας υπεράσπισης του συμπατριώτη του. Καταφεύγουμε και πάλι στο Ημερολόγιο του Μάτση που μας δίνει ανάγλυφα και παραστατικά το σκηνικό: «Κατέθεσα σήμερα ως μάρτυς υπερασπίσεως του Ι. Δρουσιώτη. Ανέφερα εν αρχή απαντών εις ερώτησιν ότι γνωρίζω τον κατηγορούμενο από τον Οκτώβριον '46 και επήγαινα σπίτι του ως πατριώτου μου. Ανέφερα τα του πάππου του [Ανδρέα Θεμιστοκλέους μεγάλου δασκάλου της ελληνικής παιδείας στη Λεμεσό] και του πατέρα του και απαντών εις ερώτηση του Βασιλικού Επιτρόπου είπα ότι ο κατηγορούμενος είναι Δημοκρατικός αλλά με την έννοια της Κύπρου. Εν τοιαύτη περιπτώσει είμαι και εγώ δημοκρατικός ετόνισε ο Βασιλικός Επίτροπος. Ως γεγονός η εξέτασή μου ήτο δύσκολος και η θέσις μου πολύ λεπτή, αλλά νομίζω ότι στάθηκα στο ύψος μου. Αυτό τουλάχιστον μου είπε ο δικηγόρος όστις έμεινε κατενθουσιασμένος και είπε ότι «Κύπριοι είναι γερά κεφάλια».

Η παρουσία και η στάση του Μάτση στην αίθουσα του Στρατοδικείου κατέδειξε ότι ο μετέπειτα ηρωομάρτυρας του κρησφύγετου του Δικώμου διέθετε από τα φοιτητικά του χρόνια ψυχικά χαρίσματα και ψυχικό σθένος αξιοθαύμαστο.

Αναζητώντας μέσα από το Ημερολόγιο του ήρωα τα ψυχικά αποθέματα που τον ώθησαν να ψηφήσει το κλίμα της μισαλλοδοξίας και των παθών που κυριαρχούσε στην Ελλάδα της δεκαετίας του 1940 διαβάζουμε την εξής καταγραφή στις 24 Ιουνίου 1948, μέρα που επισκέφθηκε το Δρουσιώτη στις φυλακές Επταπυργίου Θεσσαλονίκης: «Έμαθα στη ζωή ν' αγαπώ», σημειώνει ο Μάτσης, «και να εκτιμώ τους ιδεολόγους αγωνιστές που ξέρουν ν' αγωνιστούν για ένα ιδανικό, αδιάφορο ποιο είναι αυτό, αρκεί να το πιστεύουν. Και ο Γιάννης Δρουσιώτης το πίστευε».

Μπροστά σε μια τέτοια προσωπικότητα, μ' ένα τέτοιο ψυχικό υπόβαθρο, είναι χρέος μας να σταθούμε με σεβασμό και θαυμασμό. Ο Μάτσης, ένας ιδεολόγος-αγωνιστής της δεξιάς είχε το θάρρος και την τόλμη να υπερασπιστεί ένα ιδεολό-

*Φωτογραφία
του Κυριάκου
Μάτση από τα
φοιτητικά του
χρόνια*

γο-μαχητή της αριστεράς. Μέσα στα πάθη και τα μίση του Εμφυλίου ο Μάτσης είχε τη δύναμη να τα υπερβεί και να γίνει ο γνήσιος εκφραστής της διαχρονικής ελληνικής ιδέας. Της ιδέας εκείνης που υπερβαίνει την ύλη και αναζητεί την καταξίωση της ανθρώπινης παρουσίας στη γη στον κόσμο του πνεύματος και των ιδεών.

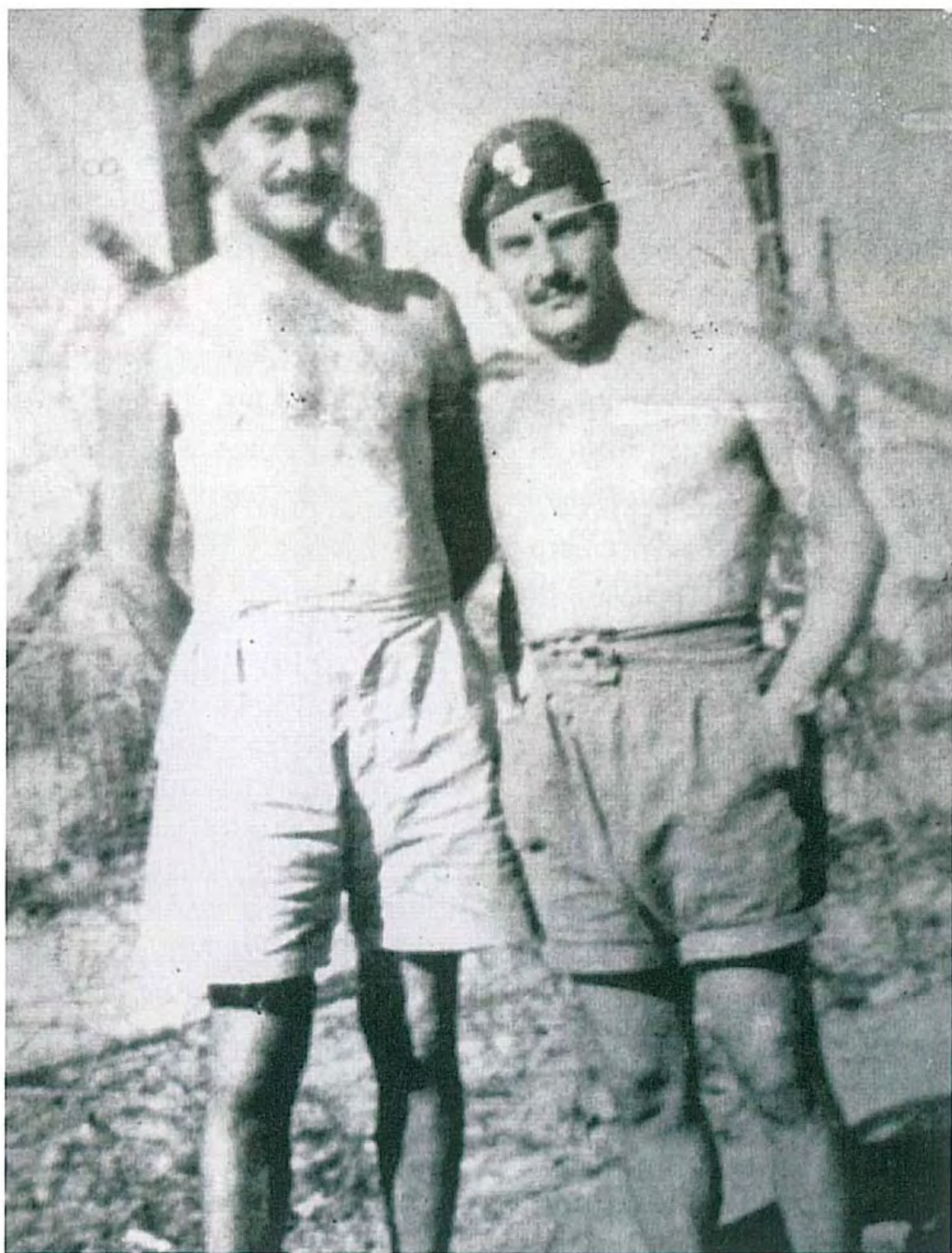
Είμαι βέβαιος ότι όσοι είδαν τον Μάτση, το Σεπτέμβριο του 1948, στην αίθουσα του Στρατοδικείου δεν δυσκολεύθηκαν να κατανοήσουν την ουσία και το πνεύμα της αυτοθυσίας του στις 19 Νοεμβρίου 1958 στο Δικώμου, 10 χρόνια μετά. Ο Μάτσης στάθηκε στο ύψος του και στο Στρατοδικείο της Θεσσαλονίκης αλλά και στα Ανακριτήρια της Ομορφίτας και στο κρησφύγετο του Δικώμου. Το 1948 ο Μάτσης υπερέβηκε τα αδελφοκτόνα μίση και πάθη. Το 1958 ο Μάτσης υπερέβηκε τη ζωή και πέρασε στο πάνθεο των αθανάτων. Η ζωή του ήταν μια πορεία πίστης και συνέπειας σε ιδεολογικές αρχές. Ο θάνατός του ήταν η επιβεβαίωση του ότι ο Μάτσης αποτελεί ένα διαχρονικό ελληνικό πρότυπο στο οποίο η ευθύνη μας δεν μπορεί να εξαντλείται μόνο στην επέτειο του θανάτου του.

Ο Μάτσης και οι προσπάθειες λύσης του κυπριακού το 1956

Ο Κυριάκος Μάτσης, τον Ιανουάριο του 1956, συνελήφθη από τους Άγγλους και στάλθηκε στα ανακριτήρια της Ομορφίτας. Αφήνει άναυδους τους Άγγλους ανακριτές διακηρύσσοντας αμέσως ότι είναι ανώτατο στέλεχος της ΕΟΚΑ και αγωνίζεται για την απελευθέρωση της πατρίδας του.

*1947: ο Κυριάκος
Μάτσης στην
Ακρόπολη.
Στο βάθος
διακρίνονται
οι Καρυάτιδες*

1956: Είναι ο μόνος αγωνιστής τον οποίον επισκέπτεται ο κυβερνήτης της Κύπρου, Στρατάρχης Χάρτινγκ και συζητά μαζί του, πέρα από το κυπριακό πρόβλημα και το Μακεδονικό, το οποίο ο Μάτσης γνώριζε καλά μιας και έζησε και έδρασε στη Μακεδονία την περίοδο 1946 –1952. Ο Χάρτινγκ αντιλαμβάνεται την ηγετική φυσιογνωμία του Μάτση, εκτιμά τον αγωνιστή – άνθρωπο και δίνει εντολή να τερματιστούν τα βασανιστήρια, γιατί ήταν βέβαιος πως δεν θα οδηγούσαν πουθενά. Μετά την εξορία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στις Σεϋχέλλες, τον Μάρτιο του 1956, επισκέπτονται τον Μάτση στα Κρατητήρια της Κοκκινοτριμιθιάς ηγετικά στελέχη της αποικιοκρατίας. Συζητούν μαζί του τη λύση του κυπριακού ζητήματος στη βάση των προτάσεων που υπέβαλε ο Χάρτινγκ προς τον Μακάριο.

Ο Μάτσης καθιστούσε ενημέρον τον Αρχηγό της ΕΟΚΑ Διγενή, μέσω μυστικού συνδέσμου, για τις αγγλικές προτάσεις. Οι Άγγλοι αποδέχονταν βελτίωση των προτάσεων Χάρτινγκ στο

θέμα της αμνηστίας, της εσωτερικής ασφάλειας και του χρόνου άσκησης του δικαιώματος αυτοδιάθεσης.

Ο Κύπριος αγωνιστής πίστευε ότι ο Αγώνας της ΕΟΚΑ δεν στόχευε σε στρατιωτική ήττα της Μεγάλης Βρετανίας, πράγμα ανέφικτο, αλλά στη διεθνή ανακίνηση του κυπριακού σε μια εποχή που η αυτοδιάθεση των λαών ήταν προδιαγεγραμμένη πορεία στην Αφρική και την Ασία. Ο Μάτσης πίστευε ότι ο απελευθερωτικός Αγώνας μπορούσε να τερματιστεί με τη δεσμευτική αναγνώριση του δικαιώματος εξάσκησης της αυτοδιάθεσης εντός τακτής προθεσμίας.

Ο Μάτσης τερμάτισε τις συνομιλίες με τον Brigadier Harris (Βρετανός αξιωματικός – ανακριτής, ο οποίος υπηρέτησε στη Μακεδονία κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο), όταν την 1η Μαΐου του 1956 πήρε την εξής επιστολή από το Αρχηγό Διγενή:

«ΜΙΛΤΙΑΔΗΝ [ψευδώνυμο του Μάτση]. 1. Ο ένοπλος αγών θα λήξει μόνον όταν επιτευχθή συμφωνία. 2. Εκεχειρία με τας

Στην επιστολή Μακκάουαν, την οποία ο Κυριάκος Μάτσης διαβίβασε στο Διγενή, αποκαλύπτονταν οι αγγλικές προθέσεις για δημιουργία συνθηκών σύγκρουσης των Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου

αυτάς υποχρεώσεις εκατέρωθεν δύναται να γίνη κατά την διάρκειαν των διαπραγματεύσεων. 3. Διαπραγματεύσεις μόνον με τον Μακάριον δύναται να γίνουν αφού ούτος αφεθή ελεύθερος. 4. Η ΕΟΚΑ θα πειθαρχήση εις πάσαν συμφωνία την οποία θα συνάψη ελευθέρως ο Μακάριος ως εντολοδόχος και ηγέτης των διεκδικούντων την ελευθερίαν των Ελλήνων Κυπρίων. Αυτοί είναι οι όροι μας. Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΔΙΓΕΝΗΣ».

Με την πιο πάνω επιστολή φαίνεται ότι ο Διγενής δεν επιθυμούσε να παραμερίσει τον πολιτικό αρχηγό του Αγώνα Αρχιεπίσκοπο Μακάριο. Την κρίσιμη αυτή στιγμή για το κυπριακό ζήτημα ο Διγενής πίστευε ότι η σύναψη συμφωνίας με τους Βρετανούς έπρεπε να γίνει με τη συμμετοχή και συγκατάθεση του Μακαρίου. Ανάλογη ευαισθησία δεν επέδειξε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, όταν το Σεπτέμβριο του 1958 εγκατέλειπε το στόχο της αυτοδιάθεσης και συζητούσε ανεξαρτησία.

Η χρονική, όμως, συγκυρία ήταν υπό τις περιστάσεις η

καλύτερη του Αγώνα για μια πολιτική λύση του προβλήματος, γιατί οι Βρετανοί δεν είχαν ακόμη υποκινήσει-υποθάψει την τουρκοκυπριακή μειονότητα σε πράξεις βίας κατά των Ελλήνων της Κύπρου. Οι διακοινοτικές συγκρούσεις άρχισαν με τις τουρκοκυπριακές βιαιοπραγίες στον Άγιο Λουκά της Λευκωσίας, τον Ιούνιο του 1958.

Το γεγονός ότι το Μάιο-Ιούνιο του 1956, δηλαδή την περίοδο που οι εκπρόσωποι της Αποικιοκρατίας συζητούσαν με τον Κυριάκο Μάτση τη λύση του κυπριακού, οι Βρετανοί αποδέχονταν την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης καταδεικνύεται και από αρχειακό υλικό που έχουμε υπόψη μας. Ο Βρετανός Πρέσβης στην Άγκυρα, στις 18 Ιουνίου 1956, έθεσε υπόψιν της Τουρκικής κυβέρνησης σχέδιο λύσης του κυπριακού που προέβλεπε την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης του Κυπριακού λαού σε δέκα – δώδεκα χρόνια. Το σχέδιο προέβλεπε επίσης ότι μετά την πάροδο των 10-12 ετών θα διενεργείτο δημοψήφισμα και θα γινόταν αποδεκτή η λύση που θα προέκριναν τα 2/3 του συνολικού πληθυσμού της Κύπρου. Από το ίδιο αρχειακό υλικό καταδεικνύεται ότι η μεταστροφή της βρετανικής πολιτικής ήταν και αποτέλεσμα πιέσεων των Ηνωμένων Πολιτειών στη Μεγάλη Βρετανία για άμεση εξεύρεση λύσης του κυπριακού προβλήματος. Η απάντηση της Τουρκικής κυβέρνησης στο βρετανό πρέσβη για το αγγλικό σχέδιο του Ιουνίου του 1956 ήταν αρνητική.

Ο Κυριάκος Μάτσης το Σεπτέμβριο του 1956 δραπετεύει από τα Κρατητήρια Κοκκινοτριμιθιάς και αναλαμβάνει τον Τομέα Κερύνειας. Ο Γιαννάκης Μάτσης στις αρχές Ιουνίου 1958 απολύθηκε από τα Κρατητήρια. Στόχος των Βρετανών μ' αυτή την ενέργεια ήταν να έρθουν και πάλι σ' επαφή με τον Κυριάκο Μάτση. Την περίοδο αυτή φθάνει στο σπίτι που έμενε ο Γιαννάκης Μάτσης στην οδό Κωνσταντίνου Παλαιολόγου στη Λευκωσία, μια επιστολή από το διοικητή του Special Branch Μείτζορ Μακκάουαν με ημερομηνία 3 Ιουνίου 1958. Η επιστολή δημοσιεύθηκε στο «Φιλελεύθερο», 2.4.1961 και απόσπασμά της στη «Σημερινή», 19.11.1978. Στην επιστολή, την οποία ο Κυριάκος Μάτσης διαβίβασε στο Διγενή, αποκαλύπτονταν οι αγγλικές προθέσεις για δημιουργία συνθηκών σύγκρουσης των Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου.

Η εμπλοκή του Κυριάκου Μάτση σε διαπραγματεύσεις με εκπροσώπους της Αποικιοκρατικής Κυβέρνησης καταδεικνύει ότι τον ήρωα του Δικώμου διέκρινε πέραν από την αγωνιστικότητα και η πολιτική διορατικότητα. Ο Κυριάκος Μάτσης είχε την ικανότητα να συνδυάζει το ιδεαλιστικό αγωνιστικό

σθένος με τον πολιτικό πραγματισμό. Έτσι ο Κυριάκος κατόρθωσε να κερδίσει το θαυμασμό των δικών του και το σεβασμό και την εκτίμηση των αντιπάλων του.

Η πολιτική σκέψη του Κυριάκου Μάτση

Ο Κυριάκος Μάτσης είναι αναμφισβήτητα μια από τις πιο αξιοθαύμαστες φυσιογνωμίες του Εθνικοαπελευθερωτικού Αγώνα της ΕΟΚΑ. Η άποψη αυτή δεν εδράζεται μόνο στο φωτοστέφανο του ήρωα, το οποίο ενσυνείδητα απέκτησε στις 19 Νοεμβρίου 1958, στο κρησφύγετό του στο Δικόωμο. Η όλη του παρουσία και δράση, για δύο σχεδόν δεκαετίες (1940-1958), τον αναδεικνύουν ως την πλέον συγκροτημένη προσωπικότητα του Αγώνα. Ο Μάτσης είχε το χάρισμα να συν-

Σελίδες από το φοιτητικό βιβλιάριο του Κυριάκου Μάτση.

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΟΥ		ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ		ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΝ ΕΤΟΣ ΣΕΜΙΝΑΡΙΩΝ ΘΕΡΙΝΩΝ ΕΞΑΜΗΝΩΝ 1941-1952	
*Όνομα καθηγητού, τίτλος μαθημάτων, φροντιστηρίων ή ασκήσεων		*Έλεγχος ύπα		τοῦ Καθηγητοῦ	Καταβολή (ή ἀπάλαι) γῆ) διδάκτραν
		Παρουσία	Φοιτήσεως	Ἐξετάσεως	Λήξεως
Επαγωγία	4/5/52	7	7		57
Φιλοσοφία	3/5/52	9	10		
Ἱστορ. διανομομική	8/4/52	7	15		60.000 = 200.000
Λογική	3/4/52	5	5		
Ἀνδρομετρία	1/1/52	7,5	7,5		
Λογική	11/6/52	6	6		
Φυσική	1/1/52	4	13		
Φυσική	21/6/52	16	16		
Φυσική	21/6/52	16	16		
Φυσική	21/6/52	16	16		

85,5
12 = 7 1/2
13
ΜΙΑΝ ΚΑΛΩΣ.
Κυριάκου
14/6/52.

δυσάζει τον οραματισμό και τον πολιτικό ρεαλισμό με την αγωνιστική διάθεση. Τα στοιχεία αυτά είναι εκ των ουκ άνευ στην ανάδειξη των χαρακτηριστικών ηγετών. Η όλη προσωπικότητα του Μάτση διαγράφεται μέσα από τα ίδια τα κείμενα του πολυτιμη κληρονομιά και αυτά, όπως και η θυσία του.

Ο Μάτσης ήδη από τα μαθητικά του χρόνια ήταν μια συγκροτημένη και φιλοσοφημένη προσωπικότητα. Ο νεαρός μαθητής είχε διαμορφώσει πολιτικές αντιλήψεις που και σήμερα είναι πολύτιμες πολιτικές παρακαταθήκες. Γράφει, το 1944, στο μαθητικό Ημερολόγιο του: «Νάσε τίμιος στις πολιτικές σου αντιλήψεις που πρέπει να πηγάζουν από την αγάπη προς τον συνάνθρωπο, που συνεπάγεται καλύτερη της πολιτείας, καλύτερη που σαν άμεση συνέπεια έχει την της πατρίδας μερικά και του κόσμου γενικά».

Δεν ήταν μόνο πολιτικά ώριμος ο μαθητής Κυριάκος, έτρεφε ταυτόχρονα και μια απέραντη αγάπη για τον άνθρωπο. Σημειώνει στο Ημερολόγιο του, στις 23 Ιανουαρίου 1943, έξι ολόκληρα χρόνια πριν τη έγκριση από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών της «Παγκόσμιας Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου»: «Ίδου τα δικαιώματα του ανθρώπου, 1. Το δικαίωμα της ζωής. Οι άνθρωποι μπορεί να διαφέρουν μεταξύ των μα μπροστά στο νόμο είναι ίσοι. 2. Η προστασία

«Υπέστημεν δοκιμασίαν, αλλά ο Θεός μας εβοήθησε. Εξήσκησαν τρομεράν πίεσιν σε μας, παντός είδους. Πάντως πήραν μαθήματα Ελληνικής ψυχής. Και το ομολόγησαν»

των ανηλίκων. 3. Το καθήκον κι η Ελευθερία. 4. Το δικαίωμα του να κερδίζεις χρήματα. 5. Το δικαίωμα της περιουσίας. 6. Η ελευθερία της κυκλοφορίας. 7. Το δικαίωμα της εκπαίδευσης. 8. Ελευθερία σκέψεως και λόγου. 9. Ατομική ελευθερία. 10. Προστασία κατά της βίας».

Ο Μάτσης ήταν γόνος μιας αγροτικής οικογένειας η οποία μοχλούσε και πότιζε καθημερινά με τον ιδρώτα της τη γη της Πιτσιλιάς. Για αυτό ο Μάτσης αγάπησε τη γη και ήθελε να είναι αφέντες της αυτοί που τη δούλευαν. Γράφει σε φίλο του στα 1958: «Να γιατί δεν νοιάζομαι αν τη γη αυτή τη ζουν Τούρκοι για Έλληνες, Εβραίοι για... Εκείνο που 'χει αξία είναι να τη ζουν αυτοί που την ποτίζουν με τον ιδρώτα τους και

23 Νοεμβρίου 1958: Οι φοιτητές κατά τη σιωπηλή πορεία διαμαρτυρίας δια μέσου των οδών της Θεσσαλονίκης, δείχνοντας για μια ακόμη φορά τα αισθήματά τους για τον αγώνα των Κυπρίων, τιμώντας τη μνήμη του ήρωα Κυριάκου Μάτση.

να περπατούν πάνω της ελεύθεροι, διαφέντευες της, κυρίαρχοί της. Ν' αναπνέουν περήφανοι τον αέρα της που να 'ναι αέρας δροσιάς, ομορφιάς, λεβεντοσύνης. Όχι πνίχτης».

Ο Μάτσης ήταν ένας αγνός ιδεολόγος, ένας ανθρωπιστής. Ήταν ένας οραματιστής που αφουγκραζόταν τη λαϊκή ψυχή. Γράφει στο φοιτητικό Ημερολόγιο του: «Μόνον όταν το συμφέρον το ατομικόν σταματήσει να κινεί το λογισμό μας σε κάθε μας πράξη, μόνο όταν ο καθένας εργάζεται για το σύνολο και τον εαυτό του μόνο τότε η ανθρωπότης μπορεί να βρει το δρόμο της».

Γράφει ο ήρωας προς τον αρχηγό της ΕΟΚΑ, το 1956: «Υπέστημεν δοκιμασίαν, αλλά ο Θεός μας εβοήθησε. Εξήσκησαν τρομεράν πίεσιν σε μας, παντός είδους. Πάντως πήραν μαθήματα Ελληνικής ψυχής. Και το ομολόγησαν».

Ο αγώνας σκληρός και οι θυσίες είναι καθημερινές. Η πίστη όμως στο δίκαιο και στη νίκη είναι αυτά που κάνουν τον αγωνιστή να μένει όρθιος και ανυπότακτος. Γράφει το Φεβρουάριο του 1958 στο νεαρό ξάδελφό του Συμεών: «Το ξέρω πως ο δρόμος είναι δύσκολος μα είμαστε κι εμείς ακούραστοι. Δεν σου λέω, είναι στιγμές που νοιώθουμε κάποιο κλονισμό. Άνθρωποι είμαστε όλοι, έχουμε τις αδυναμίες μας, σω-

ματικές και ψυχικές. Όμως πιο πάνω από κάθε αδυναμία στέκεται η δύναμη της ΠΙΣΤΗΣ. Αυτή δίνει παλμό στην πνοή μας και μετατρέπει σε γίγαντα τ' αδύναμο κορμί που σκοπό του έταξε στην πάλη να μη λυγίσει. Είμαστε αναγκασμένοι να κάνουμε πέτρα την καρδιά για να σταθούμε άξιοι του χρέους μας. Δοκίμασα πιο έντονο τον πειρασμό όταν περαστικός για λίγες μέρες από το χωριό ήμουν υποχρεωμένος να μην πάω να δω τους δικούς μου. Ήταν βέβαιο πως κάποτε θα τους ρωτούσαν αν είδαν και έπρεπε να λεν «όχι» και να μπορούν να ορκιστούν γι' αυτό. Μα έτσι θα είναι και πιο έντονη η χαρά όταν βρεθούμε τη μέρα της ΝΙΚΗΣ. Αν είμαστε στη ζωή θα χαρούμε και θα γιορτάσουμε όλοι μαζί. Αν όμως η επιταγή της Πατρίδας μας φυλάξει μια άλλη μοίρα τότε θ' αγάλλεται η ψυχή μας απ' τα ουράνια σαν συντροφιαστά με τ' άλλα αδέρφια στο μεγάλο γιορτασμό θα πανηγυρίσουμε».

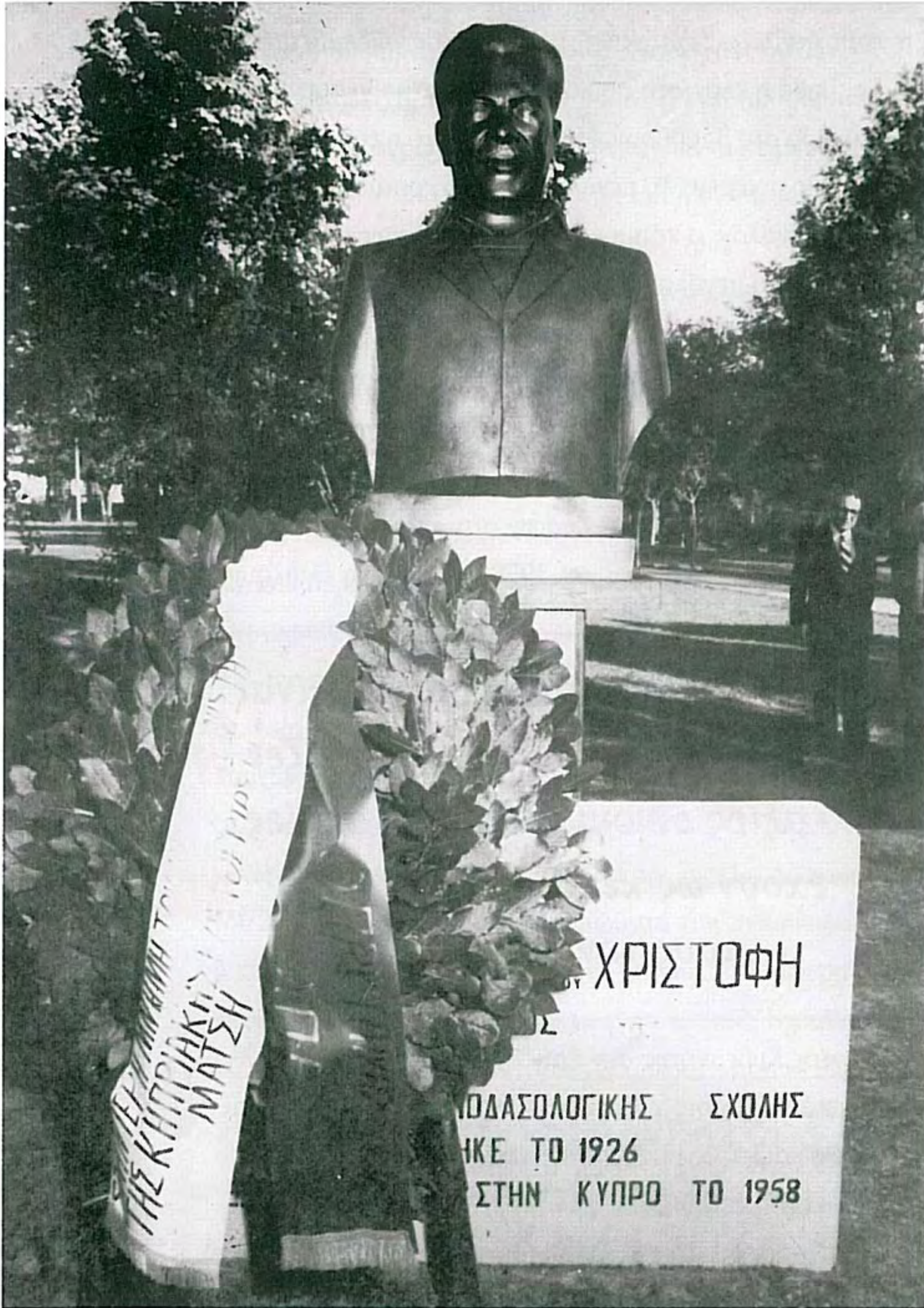
Ο Μάτσης μέσα από τα Κρατητήρια και κάτω από το βλέμμα της αγγλικής λογοκρισίας βρίσκει τρόπο να διατυπώσει τις σκέψεις του για τα ποια πρέπει να είναι τα χαρακτηριστικά του αληθινού ηγέτη. Γράφει στις 29 Ιουλίου 1956 σε ένα κουμπάρο του στις Σέρρες: «Για να πραγματοποιηθεί χρειάζεται άνθρωπος εις το τιμόνι τίμιος και δυναμικός ο οποίος

να μη παρασύρεται από κόμματα και κομματίδια. Αντιλαμβάνεσθε ότι ουδείς επιτρέπεται ενδοιασμός, ουδεμία παρέκκλιση, ουδέ η ελαχίστη απόκλιση. Μια στραβοτιμονιά και να το όχημα στο βάραθρον. Μεγάλη γι' αυτό η ευθύνη του τιμονιέρη, θα μου πεις. Το μεγάλο τιμόνι το κρατάει η αλύγιστη μάζα, το σύνολο, ο κόσμος. Είναι γι' αυτό που είμαι αισιόδοξος. Αυτός ο μεγάλος άγνωστος αυτός ο ταπεινός που δεν υπολογίζεται, αυτός στ' αλήθεια είναι εκείνος που δεν συνθηκολογεί, που δεν συμβιβάζεται, που δεν δεσμεύεται, που δεν λυγίζει. Πίσω του πανίσχυρος σύμμαχος στέκεται το πνεύμα του Θεού». Μαζί με τον ιδεαλισμό ο Κυριάκος Μάτσης συνδύαζε και τον πραγματισμό. Γράφει στους γονείς του τις παραμονές της πρωτοχρονιάς του 1958: «Πρέπει να ελπίζουμε

**Ο λόγος του Κυριάκου Μάτση είναι
λόγος διαχρονικός, γιατί πηγάζει
από αξίες οικουμενικές, οι οποίες
έχουν ως κέντρο αναφοράς
τους τον άνθρωπο**

πως ο νέος Κυβερνήτης δεν ήρθε ντυμένος τον μανδύα Αγγέλου υπό τον οποίο κρύπτεται ένας διάβολος. Αν συμβαίνει αυτό ο καιρός θα μας το δείξει και η Οργάνωσις μας αγρυπνεί έτοιμη εν τοιαύτη περιπτώσει να δώσει ένα ακόμη μάθημα εις τους κατακτητάς. Θα υπάρξουν περισσότερα θύματα, θα έχωμεν και άλλας καταστροφάς και βανδαλισμούς, θα έχωμεν και άλλα ερείπια, αλλά πάνω από όλα αυτά θα δώσωμεν ακόμη σκληρότεραν την πάλην και θα σταματήσωμεν τότε μόνον όταν συντριβεί ο αντίπαλος. Και θα συντριβεί, να είστε βέβαιοι. Δεν θα τον νικήσωμεν βέβαια στρατιωτικά διότι αυτό είναι αδύνατον, θα τον συντρίψωμεν όμως πολιτικά και θα τον καταστήσωμεν ένα τέρας αδικίας τόσον απαίσιον ώστε να εξεγερθούν αι συνειδήσεις των φίλων μας και να ζητήσουν την συντριβήν του τέρατος».

Ο λόγος του Κυριάκου Μάτση είναι λόγος διαχρονικός, γιατί πηγάζει από αξίες οικουμενικές, οι οποίες έχουν ως κέντρο αναφοράς τους τον άνθρωπο. Ο Μάτσης αντιτάχθηκε και με τη γραφίδα του αλλά και με το όπλο του σε κάθε μορφή ολοκληρωτισμού και καταπίεσης. Η πίστη του στην ελευθερία και στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια στάθηκαν οι παντοτινοί σύντροφοί του στην πολυτάραχη ζωή του.

Η προτομή του Κυριάκου Μάτση, έργο του Κύπριου γλύπτη Ανδρέα Σαββίδη. Την προτομή προσέφερε στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης η Ε.Φ.Ε.Κ. Θεσσαλονίκης.

Η Κύπρος και η Ελλάδα τιμούν τον Κυριάκο Μάτση

Ο Κυριάκος Μάτσης τιμήθηκε ιδιαίτερα από την Κύπρο και είναι ένας από τους ελάχιστους ήρωες της Ε.Ο.Κ.Α. ο οποίος τιμήθηκε και από την Ελλάδα. Ένα μικρό δείγμα ευγνωμοσύνης προς τον Σταυραετό του Πενταδακτύλου, ο οποίος με την υπέρτατη θυσία του απέδειξε την αγάπη του για την ελευθερία και την ιδιαίτερη πατρίδα του, είναι οι προτομές και τα διάφορα μνημεία που ανεγέρθηκαν για να τιμήσουν την προσφορά και τη θυσία του.

Προτομή του Μάτση στο Δίκωμο

Η πρώτη προτομή του Κυριάκου Μάτση ανεγέρθηκε στον τόπο της θυσίας του, στο Κάτω Δίκωμο, επτά μόλις μήνες μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το μνημείο

στήθηκε ακριβώς πάνω από το κρησφύγετο του ήρωα, το οποίο ανατινάχθηκε από τους Άγγλους, όπως και το σπίτι το οποίο το στέγαζε.

Τα αποκαλυπτήρια της προτομής τέλεσε, στις 2 Απριλίου 1961, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, ο οποίος μεταξύ άλλων τόνισε και τα εξής:

«Με εύλογον συγκίνησιν και εθνικήν υπερηφάνειαν συνήλθομεν σήμερον εις τον ιστορικόν τούτον χώρον της ελευθερίας, δια να αποτίσωμεν φόρον ευλαβείας, ευγνωμοσύνης και τιμής εις το ηρωϊκόν τέκνον της Κύπρου, τον Κυριάκον Μάτσην, ο οποίος, ως αρχαίος Έλλην, επολέμησε και προσέφερεν εαυτόν θυσίαν υπέρ της ελευθερίας».

Ο τότε Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων, Γλαύκος Κληρίδης, στη δική του προσφώνηση τόνισε ότι «αι μητέρες θα προτρέπουν τα τέκνα των να μιμούνται τον ήρωα». Ο Γραμματέας της Ελληνικής Πρεσβείας Α. Έξαρχος στο δικό του χαιρετισμό τόνισε ότι «η Ελληνική ελευθερία κερδίζεται με θυσίας και το Δίκωμον αποτελεί διαμάντι, το οποίον προσετέθη εις το αδαμαντοποίκιλον στεφάνι της Ελλάδος παρά τας Θερμοπύλας, το Αρκάδι, το Ρούπελ διότι οι Έλληνες ή ζουν ελεύθερα ή ξέρουν ν' αποθάνουν δια να ζήσουν ελεύθεροι». Χαιρετισμούς απηύθυναν και ο Πρόεδρος της Ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης Κωνσταντίνος Σπυριδάκης, ο Διευθυντής της Παιδείας Κλεάνθης Γεωργιάδης και ο Βουλευτής Ανδρέας Γιαγκου εκ μέρους της κοινότητας Κάτω Δίκωμου. Στην τελετή των αποκαλυπτηρίων παραβρέθηκαν επίσης ο τότε Υπουργός Εξωτερικών Σπύρος Κυπριανού και οι βουλευτές Νίκος Κόσιης, Β. Λυσσαρίδης και ο βουλευτής της Ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης Γιαννάκης Μάτσης, κ.ά. Στα αποκαλυπτήρια παρέστησαν, κατά τον τύπο της εποχής, χιλιάδες κόσμου.

Η προτομή του Κυριάκου Μάτση φιλοτεχνήθηκε από τον Κερυνειώτη γλύπτη Ανδρέα Σαββίδη. Μετά την Τουρκική Εισβολή, το 1975, οι τουρκικές κατοχικές δυνάμεις κατέστρεψαν την προτομή του ήρωα.

Μνημείο στο Παλαιχώρι

Στο κέντρο του Παλαιχωρίου, γενέτειρας του Κυριάκου Μάτση, υπάρχει μνημείο με τις ανάγλυφες μορφές των τριών παλικαριών της κοινότητας: Μιχαλάκη Καραολή, Νίκου Γεωργίου και Κυριάκου Μάτση. Τα αποκαλυπτήρια του μνημείου, τα οποία συνδυάστηκαν με τα αποκαλυπτήρια του μνημείου της Κύπριας Μάνας, τελέσθηκαν από τον Αρχιεπίσκο-

πο Μακάριο στις 19 Νοεμβρίου 1961. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ολοκλήρωσε την ομιλία του ως εξής:

«Λησμονούντες οτιδήποτε άλλο και αιρόμενοι εις το ύψος των περιστάσεων, οφείλομεν με δημιουργικόν πνεύμα να βαδίσωμεν συνεχώς προς τα εμπρός, και πίσω να επιστρέφωμεν μόνον δια να αντλήσωμεν διδάγματα από το πνεύμα της θυσίας των ηρώων μας. Τότε μόνο θα δυνηθώμεν να διαμορφώσωμεν το εθνικόν μας μέλλον επί της βάσεως, την οποίαν έθεσαν οι μάρτυρες και ήρωες του αγώνος μας. Της υποθήκης ταύτης διαρκής υπόμνησις ας είναι το μνημείον τούτο, το οποίον αποκαλύπτω και παραδίδω εις την κοινότητα του Παλαιχωρίου και ολόκληρον την Κύπρον ως σύμβολον φωτίζον και καθοδηγούν τας ελληνικάς κυπριακάς γενεάς εις τον δρόμον της εθνικής πορείας των».

Ομιλητές στην τελετή ήταν και οι Μιχαλάκης Μαραθεύτης, καθηγητής στην Παιδαγωγική Ακαδημία, και Φρίξος Πετρίδης, Υποδιευθυντής του Παγκυπρίου Γυμνασίου.

Προτομή του Μάτση στο στρατόπεδο της ΕΛ.ΔΥ.Κ. στο Γερόλακκο

Στο κατεχόμενο σήμερα στρατόπεδο της Ελληνικής Δύναμης Κύπρου (ΕΛ.ΔΥ.Κ.), το οποίο βρισκόταν στην περιοχή του χωριού Γερόλακκος, υπήρχαν προτομές ηρώων της Ε.Ο.Κ.Α. Ανάμεσα τις προτομές των ηρώων που κοσμούσαν το στρατόπεδο ήταν και του Κυριάκου Μάτση.

Η προτομή του Κυριάκου Μάτση στο Υπουργείο Γεωργίας

Το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος τιμώντας τον Κυριάκο Μάτση, ο οποίος υπήρξε και γεωπόνος, ανήγειρε προτομή του ήρωα στο προαύλιο του

**19 Νοεμβρίου 1958:
Ο Κυριάκος Μάτση νεκρός. Η θυσία του όμως όμως παραμένει αιώνια.**

Υπουργείου, στη Λευκωσία. Τα αποκαλυπτήρια της προτομής έγιναν από τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Γλαύκο Κληρίδη την 1η Δεκεμβρίου 1994. Στην ομιλία του ο Γλ. Κληρίδης τόνισε ότι ο Κυριάκος Μάτση αποτελεί μια από τις πιο θρυλικές και ηγετικές μορφές του απελευθερωτικού αγώνα της Κύπρου. Στο χαιρετισμό του ο Υπουργός Γεωργίας Κώστας Πετρίδης τόνισε ότι η ανέγερση της προτομής αποτελεί την ελάχιστη απότιση φόρου τιμής στο μεγαλείο της σεπτής μορφής του «προλάτη, ήρωα που απήλωσε την Κύπρο με την θυσία του».

Στο βάθρο της προτομής είναι χαραγμένη η γνωστή ρήση που επανέλαβε ο Μάτση στο Άγγλο Κυβερνήτη: «Ου περί χρημάτων τον αγώνα ποιούμεθα αλλά περί αρετής».

Το μνημείο του Κυριάκου Μάτση στο Προεδρικό Μέγαρο

Η Κυπριακή Πολιτεία ανήγειρε, σ' ένα συμβολικό χώρο, έναντι του Προεδρικού Μεγάρου, τον Ιούνιο του 2002, ένα μεγαλόπρεπο μνημείο για τον Κυριάκο Μάτση. Ο ανδριάντας του ήρωα, ο οποίος κυριαρχεί στο μνημείο, βλέπει προς τον τουρκοπατημένο Πενταδάκτυλο, στους πρόποδες του οποίου ο ήρωας έγραψε μια αξιοθαύμαστη σελίδα της ελληνικής ιστορίας αυτού του τόπου.

Τα αποκαλυπτήρια του μνημείου τέλεσε ο πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Γλαύκος Κληρίδης στις 27 Ιουνίου 2002. Την εκδήλωση χαιρέτισαν ο Πρόεδρος του Συμβουλίου Ιστορικής Μνήμης Αγώνα Ε.Ο.Κ.Α. 1955-1959, το οποίο είχε και την πρωτοβουλία για την ανέγερση του Μνημείου, Ανδρέας Αγγελόπουλος, ο πρόεδρος των Συνδέσμων Αγωνιστών ΕΟΚΑ 1955-1959 Θάσος Σοφοκλέους, ο βουλευτής Κοζάνης Μιχάλης Παπαδόπουλος εκ μέρους του προέδρου της

Νέας Δημοκρατίας Κωνσταντίνου Καραμανλή, ο υπουργός Εσωτερικών Κώστας Σκανδαλίδης εκ μέρους της Ελληνικής Κυβέρνησης, ο Επίσκοπος Κύκκου Νικηφόρος, ο υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού Ουράνιος Ιωαννίδης και ο πρέσβης της Ελλάδας εκ μέρους του προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας. Την εκδήλωση προσφώνησε και ο αδελφός του ήρωα Γιαννάκης Μάτσης.

Μετά την τέλεση των αποκαλυπτηρίων του μνημείου, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας τέλεσε και τα εγκαίνια της Αίθουσας Εκδηλώσεων που βρίσκεται στο υπόγειο χώρο του Μνημείου. Δίπλα από το ανδριάντα του Κυριάκου Μάτση υπάρχει συμβολική παράσταση της ανατίναξης του κρησφύγετου του Δικώμου καθώς επίσης και υπόγεια κρύπτη που συμβολίζει το κρησφύγετο. Ο ανδριάντας είναι έργο του Ελλαδίτη γλύπτη Ευάγγελου Μουστάκα. Τα αρχιτεκτονικά σχέδια εκπονήθηκαν από τον Ελλαδίτη αρχιτέκτονα Ιωάννη Μουστάκα με συνεργάτες στην Κύπρο το αρχιτεκτονικό γραφείο Ι. & Α. Φιλίππου.

Η Θεσσαλονίκη τιμά τον Κυριάκο Μάτση

Ο Κυριάκος Μάτσης συνδέθηκε ιδιαίτερα με την πρωτεύουσα της Μακεδονίας. Ο Κύπριος ήρωας σπούδασε, την περίοδο 1946-1952, στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης την επιστήμη του Γεωπόνου.

Το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.) τίμησε ιδιαίτερα το πνευματικό του τέκνο με την κατασκευή μνημείου του στο χώρο απέναντι από την Γεωπονική και Δασολογική Σχολή.

Τα αποκαλυπτήρια του μνημείου τέλεσε, στις 5 Δεκεμβρίου 1976, ο πρόεδρος του Α.Π.Θ. Ιωάννης Δεληγιάννης και μίλησε το μέλος του Κεντρικού Συμβουλίου της Εθνικής Φοιτητικής Ένωσης Ελλάδος Παντ. Ζήνας. Στην τελετή παρέστησαν ο Γιαννάκης Μάτσης, η λογοτέχνιδα Χρυσάνθη Ζιτσαία και ο πρόεδρος της Εθνικής Φοιτητικής Ένωσης Κυπρίων Θεσσαλονίκης και νυν πρόεδρος της Ε.Τ.Υ.Κ., Λοΐζος Χατζηκωστής. Τα αποκαλυπτήρια του μνημείου του Κυριάκου Μάτση εντάχθηκαν στους εορτασμούς για τα πενήντα χρόνια του Α.Π.Θ.

Το μνημείο του Κύπριου ήρωα φιλοτεχνήθηκε από τον γλύπτη Ζαγγολόπουλο και συμβολίζει την ανάταση της ηρωικής ψυχής προς τον ουρανό.

Το 1988 η Εθνική Φοιτητική Ένωση Κυπρίων Θεσσαλονίκης είχε την πρωτοβουλία να εισηγηθεί στο τότε πρόεδρο του Α.Π.Θ. Δημήτρη Φατούρο την ανέγερση προτομής του Κυ-

ριάκου Μάτση στο χώρο του μνημείου του ήρωα.

Τα αποκαλυπτήρια της προτομής τέλεσε στις 2 Απριλίου 1989 ο Υπουργός Παιδείας της Κυπριακής Δημοκρατίας Ανδρέας Φιλίππου. Μετά την τελετή των αποκαλυπτηρίων ακολούθησε εκδήλωση στην Αίθουσα Τελετών του ΑΠΘ στην οποία χαιρέτισαν ο Πρύτανης του ΑΠΘ Αντώνης Τρακατέλλης και ο εκπρόσωπος της ΕΦΕΚΘ Λευτέρης Χριστοφόρου και μίλησε ο Κύπριος Υπουργός Παιδείας. Η προτομή του ήρωα φιλοτεχνήθηκε από τον γλύπτη Ανδρέα Σαββίδη.

Ο ανδριάντας στην Καλαμαριά

Ο ανδριάντας του Κυριάκου Μάτση δεσπόζει και στην κεντρική πλατεία της Νέας Κρήνης του Δήμου Καλαμαριάς της Θεσσαλονίκης.

Την απόφαση για την τοποθέτηση του ανδριάντα του Κύπριου ήρωα στην Καλαμαριά πάρθηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο επί δημαρχίας Χριστόδουλου Οικονομίδη. Τα αποκαλυπτήρια τέλεσαν, στις 19 Σεπτεμβρίου 2002, ο Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου και ο Υφυπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας Ιωάννης Μαγκριώτης. Ο ανδριάντας είναι έργο του Ελλαδίτη γλύπτη Ευάγγελου Μουστάκα και είναι ο ίδιος μ' αυτό που στήθηκε παρά τον κυκλικό κόμβο του Προεδρικού Μεγάρου της κυπριακής πρωτεύουσας. Ο Κυριάκος Μάτσης τιμήθηκε από δεκάδες πόλεις της Κύπρου και της Ελλάδας με την ονομασία οδών με το τιμημένο όνομά του, ενώ στην Αθήνα υπάρχει και συνοικιακό Αθλητικό Κέντρο που φέρει το όνομά του.

Είπαν για τον Κυριάκο Μάτση

«Ο Κυριάκος Μάτσης κατέχει επιφανή θέση στο πάνθεο των Ηρώων του Ελληνισμού και η εθνική του δράση θα αποτελεί αιώνιο παράδειγμα των αρετών του Γένους μας και της ανδρείας και του ηρωισμού των άξιων τέκνων του.

Η ζωή του, οι αγώνες του, ο μαρτυρικός θάνατος του υπέρ της ελευθερίας θα φωτίζουν για πάντα με την άσβεστη φλόγα της αδούλωτης ψυχής του το μεγαλείο των εθνικών αγώνων του Κυπριακού Ελληνισμού».

Κωστής Στεφανόπουλος

Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας

27.6.2002

«Με εύλογον συγκίνησιν και εθνικήν υπερηφάνειαν συνήλθομεν σήμερον εις τον ιστορικόν τούτον χώρον της ελευθερίας, δια να αποτίσωμεν φόρον ευλαβείας, ευγνωμοσύνης

και τιμής εις το ηρωϊκόν τέκνον της Κύπρου, τον Κυριάκον Μάτσην, ο οποίος, ως αρχαίος Έλλην, επολέμησε και προσέφερεν εαυτόν θυσίαν υπέρ της ελευθερίας. Ευτυχείς και υπερήφανοι αι πατρίδες αι οποίαι γεννούν τοιούτους ήρωας. Διότι ο Κυριάκος Μάτσης δεν είναι απλώς ο μαχητής του εθνικοαπελευθερωτικού ημών αγώνος. Είναι σύμβολον αρετής και θυσίας υπέρ της παγκοσμίου ελευθερίας, της ελευθερίας ως εκφράσεως ηθικής και ως διεθνούς πνευματικής εννοίας. Εις το κρησφύγετον αυτό εχώρεσεν ακόμη μιαν φοράν η δόξα της Ελλάδος, και παλλόμενον από ιεράν συγκίνησιν επανελήφθη, γεμάτον υπερηφάνειαν και πίστιν, το προγονικόν «Μολών λαβέ». Και ο Κυριάκος Μάτσης εισήλθε δια της θυσίας του εις το Πάνθεον των μεγάλων μορφών της ελευθερίας».

**Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ο Γ΄
Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας
Δίκωμο, 2.4.1961**

«Ο Μάτσης εκ των πρώτων κατετάγη στην Οργάνωσιν. Στρατιώτης του καθήκοντος, αγνός και τίμιος, υπόδειγμα εις τους υφισταμένους του εμψυχωτής, εισήλθεν εις τον αγώνα με την φλόγα της αυτοθυσίας και την δίψαν να επιτελέση έργον μεγάλο. Η απώλεια του Κυριάκου Μάτση με ελύπησε τα μέγιστα όχι μόνον διότι έχασα ένα άριστον συνεργάτην, αλλά και διότι η Κύπρος έχασεν ένα γενναίον τέκνον, το οποίον θα της ήτο χρησιμώτατον και δια την ειρηνικήν περίοδον. Ο Κυριάκος Μάτσης μου εκίνησεν ιδιαιτέρως την προσοχήν, διότι τον εγνώρισα καλώς εκ του πλησίον. Ήτο γενναίος, συνετός, και ηγωνίζετο δια το ιδεώδες της ελευθερίας».

**Γεώργιος Γρίβας-Διγενής
Αρχηγός Ε.Ο.Κ.Α.
1961**

«Τόσον εγώ, όσον και η σύζυγος μου, είμεθα υπερήφανοι δια τον ηρωϊκόν θάνατόν του προσφιλοῦς μας υιοῦ, ο οποίος ηγωνίσθη με όλην την δύναμιν της ψυχής του δια την ελευθερίαν της μαρτυρικής Νήσου μας. Εύχομαι αι θυσίοι των παιδιών μας να φέρουν σύντομα τους καρπούς των, την πολυπόθητον, δηλαδή ελευθερίαν».

**Χριστοφής Μάτσης
19.11.1958**

«Ο Κυριάκος Μάτσης ήταν από τα φωτεινά πνεύματα των αγωνιστών της ΕΟΚΑ 1955-1959. Ήταν προσωπικότητα που ακτινοβολούσε, που κατόρθωσε να μετουσιώσει την ιδεολογία σε πράξη ζωής και τον πατριωτισμό σε αρετή. Ο Μάτσης δεν είναι ένας απλός ήρωας του Αγώνα. Υπήρξε μια συγκρο-

τημένη προσωπικότητα, την οποία διέκρινε η βαθιά φιλοσοφική σκέψη, ο αγωνιστικός ιδεαλισμός, ο πολιτικός ρεαλισμός και το πάθος για ελευθερία»

**Γλαύκος Κληρίδης
Πρόεδρος Κυπριακής Δημοκρατίας
27.8.2002**

Βιβλιογραφική προσέγγιση του Κυριάκου Μάτση

Το Έπος της Ε.Ο.Κ.Α. αποτέλεσε και αποτελεί αντικείμενο της ιστοριογραφικής μελέτης, αφετηρία καταγραφής των προσωπικών αναμνήσεων των πρωταγωνιστών και των συμμετεχόντων σ' αυτόν και πηγή έμπνευσης για τη λογοτεχνία —πεζογραφία, ποίηση, θέατρο. Στο σημείωμα που ακολουθεί επιχειρείται να δοθεί μια γενική εικόνα της βιβλιογραφίας ενός από τους σημαντικότερους πρωταγωνιστές του Αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α., του Κυριάκου Μάτση. Οι μόνες αυτοτελείς εκδόσεις που υπάρχουν για τον Κυριάκο Μάτση με βάση τη χρονολογία έκδοσή τους είναι: του Κύπρου Χρυσάνθη, Μεγάλες μορφές της κυπριακής ιστορίας, Κυριάκος Μάτσης, Λευκωσία 1982 (σ. 26), του Δημήτρη Ταλιαδώρου, Κυριάκος Μάτσης, φοιτητικά χρόνια στη Θεσσαλονίκη 1946-1952, έκδοση «Πρωτοπορίας» Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1989 (σ. 377), η έκδοση του Ελληνικού Πνευματικού Ομίλου Κύπρου, Φιλολογικό Μνημόσυνο Κυριάκου Μάτση (Λούλλα Κ. Χρυσάνθη, Μιχαλάκης Μαραθεύτης, Νίκος Καλλής, Ρούλα Μάτση και Χρυσόθεμις Χατζηπαναγή), [Λευκωσία] 1994 (σ. 40) και του Κλείτου Ιωαννίδη, Κυριάκος Μάτσης, ο οραματιστής, εκδόσεις Αρμίδα, Λευκωσία 1998, τόμοι Α΄ και Β΄, (σ. 798). Στις αυτοτελείς εκδόσεις για τον Κυριάκο Μάτση συγκαταλέγεται και το θεατρικό έργο του Σοφοκλή Κωνσταντίνου, Ώρα λευτεριάς, εκδόσεις Κώστα Επιφανίου, Λευκωσία 1995 (σ. 91), το οποίο είναι εμπνευσμένο από τη ζωή και τη δράση του Κυριάκου Μάτση.

Για τον μελετητή της ζωής, της δράσης και της θυσίας του Κυριάκου Μάτση ιδιαίτερα χρήσιμα και πολύτιμα είναι τα βιβλία των (παρατίθενται με αλφαβητική σειρά): Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Λεύκωμα για τα πενήντα χρόνια του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1926-1976), Θεσσαλονίκη 1979 (σ. 15 και 95-98), Νικόλαου Βασιλειάδη, Εθνομάρτυρες του Κυπριακού Έπους 1955-59, έκδοση Αδελφότητος Θεολόγων «Ο Σωτήρ», Αθήναι 1992 (σ. 191 και 254-272), Γρηγόρη Γρηγοριάδης, Η προσφορά της ΣΕΚ στους εθνικούς

αγώνες. Αφιέρωμα στα 50χρονα της ΣΕΚ. Έκδοση ΣΕΚ, [Λευκωσία 1994] (σ. 88, 91, 92 και 119), Γεωργίου Γρίβα-Διγενή, Απομνημονεύματα Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959, Αθήναι 1984 (σ.324-327), Γεωργίου Γρίβα-Διγενή Χρονικόν Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959, Λευκωσία 1972 (σελίδες 54, 75, 79, 141, 154, 158, 185, 194, 205, 206, 211, 234, 238-243, 262, 275, 276, 277-278, 293, 580 και 584), Φρίξου Δημητριάδη, Αγωγή των Νέων, το παράνομο περιοδικό της Ε.Ο.Κ.Α. για τους μαθητές των Δημοτικών Σχολείων, Λεμεσός 1994 (σ. 181, 183-184 και 251), Παναγιώτας Ψιλλίτα-Ιωάννου, Λειτουργία Ελευθερίας, Αφηγήσεις για τους ήρωες της ΕΟΚΑ, Λευκωσία 1989 (221-237), Παναγιώτας Ψιλλίτα-Ιωάννου, Οι ηρωομάρτυρες της ΕΟΚΑ, έκδοση Συμβουλίου Ιστορικής Μνήμης Αγώνα ΕΟΚΑ 1955-59, Λευκωσία 1996 (σ. 23, 60, 71, 104, 125, 136, 141, 144, 145 και 153), Ανδρέα Καουρή, Γρηγόρης Αυξεντίου: Η ζωή και η δράση του Σταυραετού του Μαχαιρά, Α' τόμος, Λευκωσία 1996 (30, 31, 47,

**Ποιήματα του ανθολογούνται
στο πολύτιμο και μνημειώδες έργο
«Ανθολόγιο κειμένων για τον Αγώνα
της ΕΟΚΑ 1955-1959»**

48, 56, 110-113, 120, 127, 130, 160-164, 166, 178, 183, 192, 194, 208, 209, 232, 277, 298, 340, 351, 357, 368, 370, 371, 373, 374, 376-379, 384 και 388), Κωνσταντίνου Καραγιάννη, Όταν οι μνήμες έρχονται, Λευκωσία 1989 (σ. 47-53, 113, 115 και 119), Γιώργου Κούβελα Δ., Για τον άνθρωπο, τη λευτεριά και την Κύπρο (ομιλίες), έκδοση περιοδικού «Μελέτες», χ.τ., χ.χ. (σ. 7, 42-54, και 64-76), Ελενίτσας Σεραφείμ-Λοϊζου, Ο απελευθερωτικός αγώνας της Κύπρου 1955-1959 όπως τον έζησε μια τομεάρχης, Λευκωσία 1982 (σ. 41-42, 199-200, 208, 303-304 και 332), Μιχαλάκη Μαραθεύτη Ι., Ακτινοβολίες του '55, Λευκωσία 1993 (σ. 16-18, 34, 73, 84 και 117), Σπύρου Παπαγεωργίου, Κυπριακή θύελλα 1955-1959, [Λευκωσία 1977] (σ. 133, 172-173, 177, 193-206, 397, 412 και 433), Σπύρου Παπαγεωργίου, Δια χειρός ηρώων, Λευκωσία 1979 (σ. 103-174), Σπύρου Παπαγεωργίου, Ζήδρος, [Λευκωσία 1986] (σ. 32-33, 67-68, 74, 89, 129-133, 137 και 151), Πέτρου Παπαπολυβίου, Κύπριοι αντιστασιακοί στη Μακεδονία 1941-1944. Μια πρώτη προσπάθεια καταγραφής. Ανάτυπο, Θεσσαλονίκη 1998 (σ. 306-307), Χρ. Παπαχρυσόστομου, Το Μουσείον Αγώνος, Αι συλλογαί του – Η εθνική του σημασία, Λευκωσία 1970 (σ. 6,7,8 και 9), Γιάννη Σπανού

Χρ., ΕΟΚΑ, έτσι πολεμούν οι Έλληνες, τόμος Α', Λευκωσία 1996 (σ. 96, 132, 166, 229, 247, 283-284, 288-294, 366 και 421-427), Πέτρου Στυλιανού-Νίκης Χριστοδούλου, Τα Φυλακισμένα Μνήματα, Λευκωσία 1985, (σ. 6, 16-17, 59, 68 και 73), Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων Μέσης Εκπαίδευσης-Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Ο απελευθερωτικός μας αγώνας 1955-1959. Μια πρώτη γνωριμία. Συγγραφή: Γιάννης Σπανός, Γιώργος Μαυροκορδάτος, Νίκος Ορφανίδης, Λευκωσία 1995 (σ. 104-III, 165 και 189), Ευστάθιου Χριστοδουλίδη – Μαρούλας Βιολάρη-Ιακωβίδου, Ο αγώνας της ΕΟΚΑ μέσα από τον Κυπριακό Τύπο, Έκδοση Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών, [Λευκωσία 1997] (σ. 58, 69, 70, 71 και 73).

Ο Κυριάκος Μάτσης διέθετε και ένα πηγαίο λογοτεχνικό ταλέντο. Ποιήματα του, αλλά και ποιήματα εμπνευσμένα από τους αγώνες και τη θυσία του ανθολογούνται στον ιδιαίτερα πολύτιμο και μνημειώδες έργο των Μιχαλάκη Μαραθεύτη Ι. και Ρούλας Ιωαννίδου-Σταύρου, Ανθολόγιο κειμένων για τον Αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-1959, έκδοση Σ.Ι.Μ.Α.Ε., [Λευκωσία 1998] {Ποιήματα του Κυριάκου Μάτση με τίτλο: «Παράξενο το μίλημα των λουλουδιών», «Κι από τ' αμάραντα λούλουδα» και «Μακάρι τα παιδιάτικα σου νάχα φτεράκια», σ. 127-128: Ποίημα του Χριστοφή Μάτση με τίτλο «Αχ, παιδί μου», σ. 254: Ποίημα της Χρυσάνθης Ζιτσαία με τίτλο «Κυριάκος Μάτση», σ. 303-304: Ποίημα της Ρήνας Κατσελής με τίτλο «Τα τελεφταία χειρόγραφα του Κυριάκου Μάτση», σ. 304-305: Κείμενο της Ρήνας Κατσελής με τίτλο «Οι τελεφταίοι στοχασμοί», σ. 394-396: Κείμενο της Ρούλας Μάτση με τίτλο «Ο φιλόσοφος Κυριάκος Μάτσης», σ. 398-401: Κείμενο του Γιώργου Μαυροκορδάτου με τίτλο «Η ευγενεστέρα πράξις της ζωής...», σ. 494: Ποίημα του Χριστόδουλου Παπαχρυσόστομου με τίτλο «Στην ιερή μνήμη του Κυριάκου Μάτση», σ. 519: Ποίημα του Γιώργου Πετούση με τίτλο «Κυριάκος Μάτσης», σ. 546: Ποίημα του Ανδρέα Ροδίτη με τίτλο «Στο βάθος του κρησφυγέτου ...», σ. 610: Ποίημα του Δημήτρη Χαμπουλίδη με τίτλο «Ωδή στον Μάτση», σ. 636-637: Ποίημα του Κύπρου Χρυσάνθη με τίτλο «Η μπαλλάντα του Κυριάκου Μάτση».

Εκατοντάδες είναι τα άρθρα και τα κείμενα που δημοσιεύθηκαν για τον Κυριάκο Μάτση σε περιοδικά και εφημερίδες τόσο στην Κύπρο όσο και στην Ελλάδα. Ως κατακλείδα θα θέλαμε να τονίσουμε ότι το κείμενο αυτό είναι μια πρώτη προσέγγιση του θέματος και δεν θα μπορούσε φυσικά να καταγράψει εξαντλητικά την πλούσια βιβλιογραφία που υπάρχει για τον Κυριάκο Μάτση.